

Pekka Kauppila

Koillis-Suomen matkailutalous:
kuntakohtaista tarkastelua

Kajaanin ammattikorkeakoulu

KAJAANIN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUSARJA A
TUTKIMUKSIA 7

Pekka Kauppila

Koillis-Suomen matkailutalous: kuntakohtaista tarkastelua

**Kajaanin ammattikorkeakoulu
2011**

Myynti:

Kajaanin ammattikorkeakoulu

PL 52

87101 KAJAANI

Puhelin 044 710 1135

Sähköposti: saara.korhonen@kajak.fi

<http://www.kajak.fi>

1. painos

Tämän teoksen kopioiminen on tekijänoikeuslain (404/61, siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen) mukaisesti kielletty lukuun ottamatta Suomen valtion ja Kopioisto ry:n tekemässä sopimuksessa tarkemmin määriteltä osittaista kopiointia opetus-tarkoituksiin.

Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 7/2011

ISBN 978-952-9853-39-7

ISSN 1458-9141

Kustantaja: Kajaanin ammattikorkeakoulu

Kansi: Mainostoimisto Vesa Löhönen

Painopaikka: Kajaanin kaupungin painatuskeskus, Kajaani 2011

SISÄLTÖ	
ESIPUHE	1
1 TILASTOT ENNAKOINTITIEDON TUOTTAJINA	2
1.1 Ennakointitiedon olemus	2
1.2 Tilastotieto kuvaa mennyttä	2
1.3 Numeroiden jähmeys todellisuuden kuvaamiseen	3
1.4 Tilastotiedon käytettävyys ennakoinnissa	4
KIRJALLISUUS	7
2 JOHDANTO	9
2.1 Raportin käsitteet ja tavoitteet	9
2.2 Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimus Suomessa	11
2.3 Tutkimusaineisto ja -menetelmä	15
2.4 Tutkimusaineiston reunaehdot	16
3 KOILLIS-SUOMEN MATKAILUTULO JA -TYÖLLISYYS	17
3.1 Välitön matkailutulo	17
3.2 Matkailun kokonaistulo	19
3.3 Matkailun verotulo (henkilöverotulo)	20
3.4 Matkailun tulovaikutukset vuosina 2003 ja 2009	21
3.5 Välitön matkailutyöllisyys	24
3.6 Matkailun kokonaistyöllisyys	26
3.7 Matkailun työllisyysvaikutukset vuosina 2003 ja 2009	27
4 KOILLIS-SUOMEN YÖPYMISVUOROKAUDET	29
5 YHTEENVETO	34
KIRJALLISUUS	37
LIITTEET	44

ESIPUHE

Käsillä oleva tutkimusraportti tuottaa tietoa Koillis-Suomen kuntien matkailutaloudesta. Raportissa hyödynnetään Oulun yliopiston maantieteen laitoksen ja Kuusamon kaupungin yhteistyössä kehitettyä matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seuranta-järjestelmää, joka on otettu käyttöön Koillismaalla 1990-luvun lopussa. Lisäksi raportissa analysoidaan matkailun kehitystä kunnittain Tilastokeskuksen yöpymisvuorokausien perusteella. Selvityksen on tehnyt FT Pekka Kauppila. Tutkimusraportti liittyy Kajaanin ammattikorkeakoulun EAKR-osarahoitteiseen ”Matkailun ennakoinnin tutkimus ja kehittäminen Kainuussa ja Koillismaalla” -hankkeeseen.

Julkaisun alussa olevan artikkelin ”Tilastot ennakointitiedon tuottajana” on kirjoittanut Kajaanin ammattikorkeakoulun matkailututkija Sanna Kyyrä.

Oulussa helmikuussa 2011

Pekka Kauppila

Filosofian tohtori

Oulun yliopisto, maantieteen laitos/Naturpolis Kuusamo

1 TILASTOT ENNAKOINTITIEDON TUOTTAJINA

1.1 Ennakointitiedon olemus

Ennakointi (foresight) on systemaattinen ja osallistava prosessi, jossa kerätään ja analysoidaan keskipitkän ja pitkän aikavälin tulevaisuutta koskevaa tietoa päätöksenteon pohjaksi tulevaisuudentutkimuksen menetelmiä hyödyntämällä (esim. Rubin, Rubin 2006; Wilenius 2008; Uhkien ennakointia ja hyvinvoinnin kehittämistä 2006). Ennakoinnin tavoitteena on parantaa päätöksenteon tietopohjaa ja auttaa havaitsemaan nykypäivän päätösten vaihtoehtoisia seurauksia tulevaisuudessa.

Ennakoinnissa käytettävät menetelmät voidaan jakaa kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin. Kvantitatiiviset menetelmät painottavat numeerista tietoa ja selvittävät esimerkiksi muutosten nopeutta ja laajuutta. Kvalitatiiviset menetelmät puolestaan keskittyvät mielipiteiden, syiden, seurausten tai ilmiön merkityksen kuvaamiseen. Molemmat menetelmät voivat sisältää elementtejä toisiltaan. Esimerkiksi kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksia voidaan esittää numeroina ja kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytettävät arvot olla riippuvaisia laadullisista arvioista (Alueellisen ennakoinnin käytännön opas 2002, 52).

Ennakoinnin näkökulmasta tilastotiedon käytettävyydessä on ainakin kaksi haastetta. Ensinnäkin tilastotieto on tietoa menneisyydestä, ei tulevaisuudesta. Toisekseen todellisuuden kuvaaminen pelkästään numerotiedon avulla on mahdotonta.

1.2 Tilastotieto kuvaa mennyttä

Matkailutoimijoiden käytettävissä oleva tilastotieto kuvaa aina menneisyyttä. Usein tarkastelujaksona on lyhyt ajanjakso, kuten vuosi, muutama kuukausi tai talvi/kesäkausi. Ennakoinnin tavoitteena taas on tuottaa keskipitkän (2-8 vuotta, esim. Mäkelä 2003, 3) ja pitkän aikavälin (5-30 vuotta) tietoa tulevaisuudesta.

Historian ja nykyhetken tuntemus luovat perustan tulevaisuuden vaihtoehtojen muodostamiselle. Ennakoinnissa käytetyt tulevaisuudentutkimuksen menetelmät perustuvat nimenomaan ajan jatkumon ymmärtämiseen (esim. Gordon & Glenn 2009, 16): se, millaiseksi koemme menneisyyden vaikuttaa siihen, millaiseksi koemme tulevai-

suuden ja päinvastoin (Männikkö 2003, 280-282). Mikäli ehdotettava tulevaisuus ei sitoudu historiaan, on ihmisten vaikea pitää sitä uskottavana ja vakuuttavana (Gordon & Glenn 2009, 16).

Ajallisesti perättäiset luvut muodostavat helposti hahmotettavan ajallisen jatkumon, josta voidaan havaita muutossuuntia (esim. Ylöstalo 1998, 161, 163). Lukujen tulkinta tulee kuitenkin perustaa lähimenneisyyden kokemuksiin, joita luvut itsessään eivät pysty kerto-maan. Siten kutakin ajankohtaa luonnehtivien yleisten tietojen ja tulkintojen omaaminen on avain onnistuneeseen ennakointiin (esim. Ylöstalo 1998, 170-171).

Vaikka tilastotieto kuvaa mennyttä, on tilastojen tuottaminen monipuolisten tietokoneohjelmien ansiosta suhteellisen nopea tiedontuottamismenetelmä verrattuna muihin. Mitä lyhyemmän aikavälin tilastoista puhutaan, sitä varmempi arvio seuraavan jakson kehityksestä voidaan esittää. Tämä perustuu puhtaasti lukuihin vaikuttavien muuttujien tiedostamiseen ja niiden kehityksen ennakoitavuuteen. Kovin lyhyen aikavälin tilastoilla ei valitettavasti ole kuitenkaan suurta merkitystä pidemmän aikavälin ennakointityötä ajatellen.

1.3 Numeroiden jähmeys todellisuuden kuvaamiseen

Toinen haaste tilastotiedon käytettävyydessä on numeroiden näennäinen valmius kuvata ihmisen käyttäytymisen ja todellisuuden monimuotoisuutta: kaikkea ei voi tiivistää numeroihin. Tilastot eivät kerro muutosten syvyydestä tai riskin määrästä.

Lukujen rajoittuneisuus kuvata todellisuutta perustuu osittain siihen, että tilastot olettavat kehityksen jatkuvan niin hyvässä kuin huonossakin samanlaisena kuin aiemmin. Liiallinen tilastotietoon luottaminen voi jättää pimentoon muutoksia ja kehityskulkuja, jotka eivät sisälly kuvattaviin numeroihin. Siten tärkeät riskit ja uhat, mutta myös mahdollisuudet voivat jäädä tunnistamatta. (esim. Gordon & Glenn 2009, 16; Blake et al. 2006; Faulkner & Valerio 2003; Alueellisen ennakkoinnin käytännön opas 2002, 53, 159-160)

Tilastojen rajoituksista huolimatta numeraalinen esittämistapa on kuitenkin suosittua siihen liitettävien vertailtavuuden ja objektiivisuuden ominaisuuksien takia. Laadullisenkin aineisto pyritään usein puristamaan numeroiksi painoarvoja hyödyntäen. Esi-

merkiksi barometreissä ihmisten mielipiteet ja näkemykset esitetään usein tilastoina (esim. Ylöstalo 1998). Periaatteessa maailman monimuotoisuutta voisi siis tilastoida. Tilastojen tulkinnassa tulee kuitenkin aina muistaa, että numerot yksinään eivät riitä vaan rinnalle tarvitaan legitimoivaa asiantuntijuutta (esim. Rantalaiho 1998, 13) ja lukujen kriittistä lukutaitoa. Tilastotietojen merkityksellisyys piileekin siinä, miten ja missä prosesseissa niitä tuotetaan (Rantalaiho 1998, 18), toisin sanoen mitä tilastoilla tavoitellaan.

1.4 Tilastotiedon käytettävyys ennakoinnissa

Tilastoinnin tavoitteet kuten puolueettomuus, riippumattomuus, luotettavuus ja vertailtavuus ovat ristiriidassa sen tosiasian kanssa, että sosiaalinen maailma rakentuu sosiaalisissa suhteissa ja verkostoissa (esim. Juntto 1998, 60-61). Toisaalta tilastotiedon päivittymisen viive on ristiriidassa nykyisen reaaliaikaisuutta korostavan ihanteen kanssa. Asioiden hallittavuuden pyrkimyksen takia todellisuus pyritään kuitenkin usein ottamaan haltuun numeroiden avulla. Numerot tuntuvat myös turvalliselta lähtökohdalta suunnata kohti epävarmaa tulevaisuutta.

Tilastot toimivat ennakointitiedon lähteenä, koska niiden avulla pystytään kuvaamaan pitkiäkin aikasarjoja ja niihin sisältyviä muutoksia. Toisaalta tilastot mahdollistavat hyvinkin erilaisten asioiden vertailtavuuden painoarvoisten tilastojen muodostamisen ansiosta. Kolmanneksi tilastojen visuaalinen esittämistapa on usein helposti hahmotettava tapa kuvata asioiden kehittymistä.

Tilastojen käytettävyys ennakoinnissa riippuu kuitenkin tilastojen rajoitusten ymmärtämisestä. Tilastoissa esitettyjen lukujen ja tilastotuotannon tavoitteiden taakse pitää pystyä näkemään oikeiden tulkintojen muodostamiseksi.

Tilastojen käytettävyyttä ennakoinnissa voidaan parantaa ainakin neljällä eri tavalla. Ensinnäkin numeraalisten tulevaisuusarvioiden toteutumista verrataan toteutuneeseen tilanteeseen jälkikäteen ja tarvittaessa arviomenetelmää, käytettyjä lähtötietoja tai muuttujien riippuvuussuhteita muutetaan (esim. Pacinelli 2009, 1; Seppälä & Kuusi 1993, 158). Prosessia toistamalla menetelmän ja tilaston käyttökelpoisuus ennakoinnissa paranee.

Toinen keino vähentää tilastosokeuden vaaraa on vaihtaa tulevaisuuden tarkastelun lähestymistapaa. Sen sijaan että tulevaisuutta tarkasteltaisiin nykyhetkestä käsin, hahmotetaankin ensin toivottu tulevaisuus ja peruutetaan sieltä sitten kohti nykyhetkeä. Lähestymistavan vaihtaminen vähentää riskiä kahliutua liikaa nykyhetken ajatteluun, kehityslinjojen suoraviivaisuuteen ja vaihtoehdottomiin merkityksiin (Männikkö 2003, 283-284).

Mikään tieto ei ole koskaan täysin varmaa, ei edes tilastotieto, vaikka se sellaisena usein halutaankin esittää (esim. Paananen ym. 1998, 7). Kolmas keino tehostaa tilastotiedon käytettävyyttä ennakoinnissa onkin lukea useampia tilastoja rinnakkain. Tilastot ovat erilaisia luotettavuuden ja ohjaavan vaikutuksensa osalta (esim. Stähle & Stähle 2006, 7). Vaikka tilastoja ei voikaan suoraan vertailla keskenään, tuovat ne omiin lähtökohtiinsa sitoutuneina monipuolisemman kuvan tarkasteltavasta asiasta kuin yksinäinen tilasto.

Ennakointitieto ei voi pohjautua täysin historialliseen määrälliseen tietoon (Pacinelli 2009, 2). Ei edes siinä tapauksessa kun tieto on tuotettu useampaa kvantitatiivista menetelmää hyödyntäen, mikä kuitenkin tuottaa tarkemman arvion kuin yksittäisen menetelmän käyttäminen (Wong et al. 2007). Neljäs keino tilastollisen tiedon parempaan käytettävyyteen ennakoinnissa on kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien käyttäminen rinnakkain. Menetelmien yhdistäminen on toivottua niin tilastotiedon tuottamisessa kuin koko ennakointiprosessin toteuttamisessakin (Song & Li 2008; Blake et al. 2006; Prideaux et al. 2003; Tideswell et al. 2001).

Ennakoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa päätöksenteon pohjaksi. Kaikilla ennakoinnissa käytettävillä menetelmillä on omat hyvät ja huonot puolensa. Tulevaisuuden arviointiin valittavien menetelmien tulisi siten täydentää toisiaan. Valittavien menetelmien yhdistelmä määräytyy saatavilla olevan tiedon ja asiantuntemuksen, tarkasteltavien aiheiden ja asetetun tavoitteen perusteella (Faulkner & Valerio 2003; Alueellisen ennakoinnin käytännön opas 2002, XII, 53). Vain oikeanlaisen tiedon tuotannolla on merkitystä.

Tilastot tuottavat ennakointitietoa edellyttäen, että niiden tukena käytetään syitä ja seurauksia selittäviä ja arvioivia asiantuntijamenetelmiä ja historian tuntemusta. Myös

tämän aluetaloudellisia vaikutuksia kuvaavan raportin sisältö vaatii analysointia alueellisen matkailuväen keskuudessa: mitkä tapahtumat vaikuttavat lukujen taustalla, mikä on nykytilanne ja miltä tulevaisuus mahdollisesti näyttää. Vaikka raportissa esitetyt luvut kuvaavat menneisyyttä, antaa se samalla arvion tehdyn työn tuloksista ja siitä, kannattaako jatkaa samalla tavalla vai tulisiko alueen matkailutoimialan kehittämisessä tehdä muutoksia.

KIRJALLISUUS

- Alueellisen ennakkoinnin käytännön opas* (2002). Euroopan komissio. Suomi-version toimittaneet Marja Toivonen ja Jouko Nieminen Uudenmaan TE-keskuksesta. Saatavilla osoitteesta: http://ec.europa.eu/research/social-sciences/pdf/cgrf-finland_fi.pdf. Viitattu 14.2.2011.
- Blake, Adam et al.* (2006) Integrating forecasting and CGE models: The case of tourism in Scotland. *Tourism Management*. Vol. 27. Pp. 292-305.
- Faulkner, Bill & Peter Valerio* (2003) An Integrative Approach to Tourism Demand Fore-casting. In Fredline, Liz, Leo Jago & Chris Cooper eds. (2003) *Progressing Tourism Research – Bill Faulkner. Aspects of Tourism*. Cromwell Press. Pp. 166-181.
- Gordon, Theodore J. & Jerome C. Glenn* (2009) Integration, Comparisons, and Frontiers of Futures Research Methods. In Glenn, Jerome C. & Theodore J. Gordon eds. (2009) *Futures Research Methodology. Version 3.0. The Millennium Project*.
- Juntto, Anneli* (1998) Normaaliperhe asuu standardiasunnossa. Teoksessa Paananen, Seppo, Anneli Juntto & Hannele Sauli. toim. (1998) *Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt*. Vastapaino. Ss. 59-81.
- Mäkelä, Keijo* (2003) Ennakkoinnin parhaat käytännöt – työelämän muutos ja koulutustarpeet. ESR-ennakkoinnin koordinaatioprojektin loppuraportti. Saatavilla osoitteesta: http://www.ek.fi/ek_suomeksi/tulevaisuusluotain/dokumentit/linkki_pdf/keijo_makela311003.pdf. Viitattu 14.2.2011.
- Männikkö, Matti* (2003) Tulevaisuudentutkimus ja historiankirjoitus. Teoksessa Vapaavuori, Matti & Santtu von Bruun toim. (2003) *Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuuden tutkimuksen seura. 2. uudistettu painos*. Ss. 278-288.
- Paananen, Seppo, Anneli Juntto & Hannele Sauli. toim.* (1998) *Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt*. Vastapaino.
- Pacinelli, Antonio* (2009) Statistical Modeling: From Time Series to Simulation. In Glenn, Jerome C. & Theodore J. Gordon eds. (2009) *Futures Research Methodology. Version 3.0. The Millennium Project*.
- Prideaux, Bruce, Eric Laws & Bill Faulkner* (2003) Event in Indonesia: exploring the limits to formal tourism trends forecasting methods in complex crisis situations. *Tourism Management*. Vol. 24. Pp. 475-487.
- Rantalaiho, Liisa* (1998) Paljaita faktoja? Teoksessa Paananen, Seppo, Anneli Juntto & Hannele Sauli. toim. (1998) *Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt*. Vastapaino. Ss. 11-21.
- Rubin, Anita*: Käsitteitä A-R. Tulevaisuudentutkimuksen oppimateriaali TOPI. Saatavilla osoitteesta: <http://www.tulevaisuus.fi/topi/>. Viitattu 14.2.2011.

- Rubin, Anita* (2006) Ennakoinnin määritelmä. Osana Tulevaisuudentutkimuksen verkosto-akatemian oppimateriaalikalvosarjaa otsikolla Tulevaisuudentutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja menetelmiä. Saatavilla osoitteesta: <http://www.tut.fi/liku/opetus/kurssit/LIKU-7100/Menetelmat.pdf> . Viitattu 14.2.2011.
- Seppälä, Yrjö & Osmo Kuusi* (1993) Ristivaikutusanalyysi. Sovelluksena kuljetukset 2010. Teoksessa Vapaavuori, Matti & Santtu von Bruun toim. (2003) Miten tutkimme tulevaisuutta? Tulevaisuuden tutkimuksen seura. 2. uudistettu painos. Ss. 145-166.
- Song, Haiyan & Gang Li* (2008) Tourism demand modelling and forecasting – A review of recent research. *Tourism Management*. Vol. 29. Pp. 203-220.
- Stähle, Pirjo & Sten Stähle* (2006) Tulevaisuusluotain. Osaamistarpeen ennakointijärjestelmä. Education Intelligence System (EIS). Elinkeinoelämän keskusliitto. Saatavilla osoitteesta: http://www.ek.fi/ek_suomeksi/tulevaisuusluotain/EIS.pdf. Viitattu 14.2.2011.
- Tideswell, Carmen, Trevor Mules & Bill Faulkner* (2001) An Integrative Approach to Tourism Forecasting: A Glance in the Rearview Mirror. *Journal of Travel Research*. Vol. 40, Issue 2. Pp. 162-171.
- Uhkien ennakointia ja hyvinvoinnin kehittämistä* (2006). Raportti vuosien 2003-2006 aikana toteutetun Tulevaisuus ja turvallisuus: Poliisin toimintaympäristö muutoksessa (POLTU) –hankkeen kulusta ja tuloksista. Länsi-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 3/2006. Turun kauppakorkeakoulu, Tulevaisuuden tutkimuskeskus ja Länsi-Suomen lääninhallitus, Poliisiosasto. Saatavilla osoitteesta: <http://www.tse.fi/FI/tutkimus/yksikot/poltu/Pages/default.aspx>. Viitattu 14.2.2011.
- Wilenius, Markku* (2008) Taming the dragon: how to tackle the challenge of future foresight. *Business Strategy Series*. Vol. 9. No. 2. Pp. 65-77.
- Wong, Kevin K. F. et al.* (2007) Tourism forecasting: To combine or not to combine. *Tourism Management*. Vol. 28. Pp. 1068-1078.
- Ylöstalo, Pekka* (1998) Barometrit – muutoksen mittareita ja mielikuvien tuottajia. Teoksessa Paananen, Seppo, Anneli Juntto & Hannele Sauli. toim. (1998) Faktajuttu. Tilastollisen sosiaalitutkimuksen käytännöt. Vastapaino. Ss. 161-179.

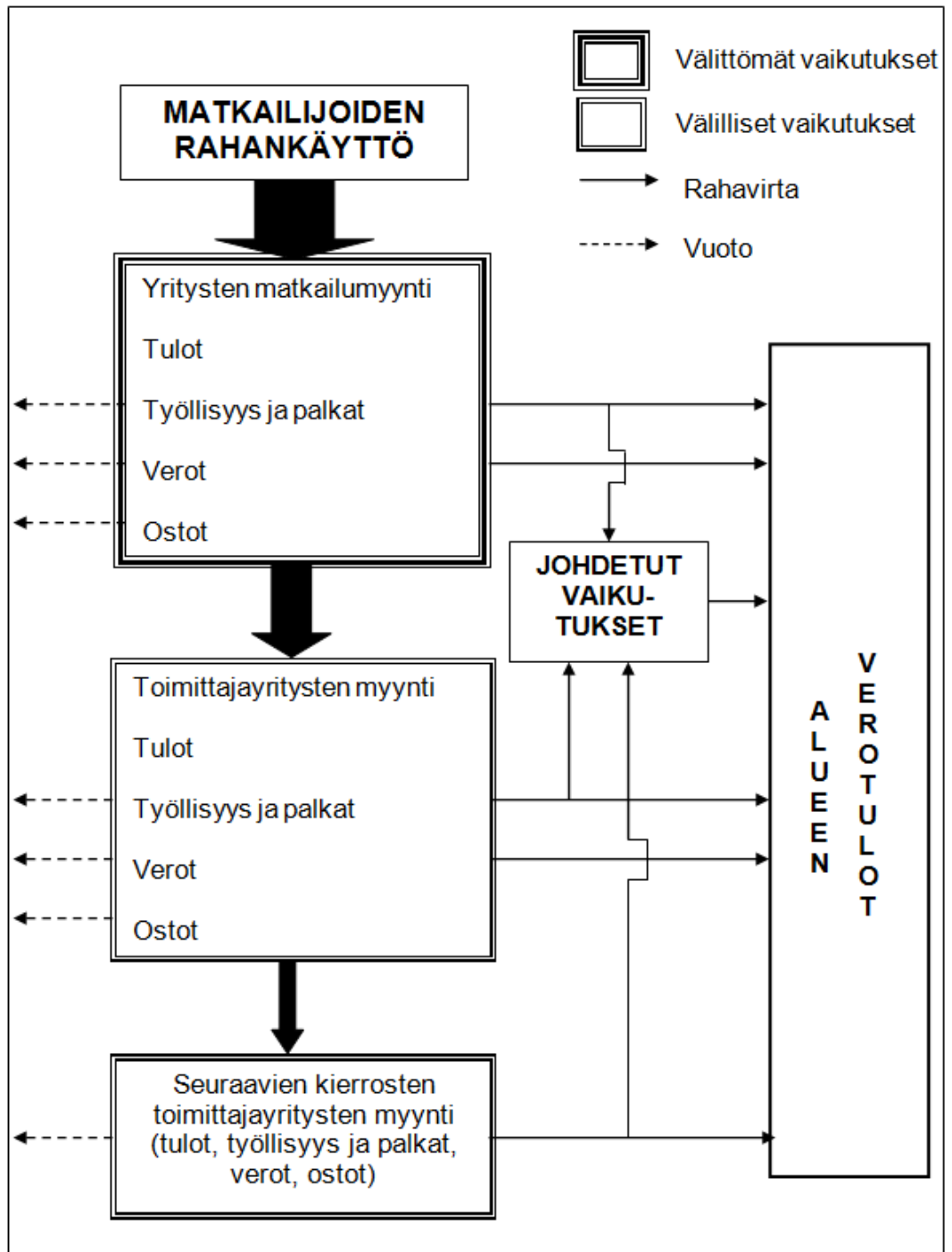
2 JOHDANTO

2.1 Raportin käsitteet ja tavoitteet

Matkailu on ilmiö, jolle on ominaista kohdealueella ilmenevät vaikutukset. Ne jaetaan karkeasti kolmeen ryhmään: ympäristölliset, sosiokulttuuriset ja taloudelliset. Matkailun taloudelliset vaikutukset ovat sekä myönteisiä että kielteisiä. Koska matkailua käytetään aluekehityksen välineenä, eri aluetasoilla ollaan kiinnostuneita matkailun myönteisistä talousvaikutuksista. Näitä ovat esimerkiksi alueen yritysten saamat tulot ja työpaikat, matkailun kerrannaisvaikutukset ja alueen verotulot (ks. Murphy 1985; Mathieson & Wall 1987; Hemmi & Vuoristo 1993; Vuoristo 1998; Hall & Page 2006).

Matkailun aluetaloudellisissa tutkimuksissa sovelletaan muutamia peruskäsitteitä. Näitä ovat välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset. Matkailu tuo aluetalouteen ja sen kiertokulkuun uutta, alueen ulkopuolista rahaa (kuva 1). Matkailijat kuluttavat kohdealueella rahaa erilaisiin palveluihin, kuten majoitus-, ravitsemis-, liikenne- ja ohjelmapalveluihin sekä vähittäiskauppaan ja huoltamotoimintaan. Heidän ostaessa suoraan tavaroita ja palveluita yrityksistä syntyy välittömiä vaikutuksia. Välilliset vaikutukset ilmenevät silloin, kun välitöntä matkailutuloa saavat yritykset hankkivat tavaroita ja palveluita toimittajayrityksistä. Nämä hankintaketjut voivat olla pituudeltaan useita kierroksia. Matkailun ansiosta työllistyneiden ostaessa tavaroita ja palveluita syntyy puolestaan indusoituja eli johdettuja vaikutuksia. Kaikki edellä mainitut vaikutukset koskevat matkailutuloja ja -työpaikkoja sekä työpaikoista kertyviä palkkatulo- ja verotulovaikutuksia. Välilliset ja johdetut vaikutukset muodostavat matkailun kerrannaisvaikutukset. Matkailun kokonaisvaikutukset taas sisältävät välittömät, välilliset ja johdetut vaikutukset.

Osa välittömistä, välillisistä ja johdetuista vaikutuksista suuntautuu alueelta ulos: aluetaloudesta ilmenee vuotoja. Vuotoja tapahtuu työntekijöiden ostojen ja palkkojen mukana, jolloin ne vähentävät myös alueen verotuloja. Toisaalta osa yritysten tavaroiden ja palveluiden hankinnasta kohdistuu alueen ulkopuolelle, ja siksi alueen tuloinjektio pienenee ostoketjun edetessä.

Kuva 1. Matkailijoiden rahankäyttö ja aluetaloudelliset vaikutukset (muokattu ja täydennetty Rinne 1999: kuva 1; Rinne & Saastamoinen 2005: kuva 1).

Käsillä oleva tutkimusraportti on tehty Oulun yliopiston maantieteen laitoksella. Työn tavoitteena on selvittää Koillis-Suomen kuntien (Kuusamo, Posio, Taivalkoski ja Salla)

- 1) välitön matkailutulo ja kokonaismatkailutulo vuonna 2009
- 2) välitön matkailutyöllisyys ja kokonaismatkailutyöllisyys vuonna 2009
- 3) matkailutyöllisyyden verotulovaikutukset vuonna 2009
- 4) matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten kehitys vuodesta 2003 vuoteen 2009
- 5) yöpymisvuorokausien kehitys vuodesta 1995 vuoteen 2009 matkailijasegmentteittäin (kotimaa–ulkomaa) ja matkailukausittain (kesä–talvi)

Koillismaalta (Hätälä & Kauppila 1999) ja Kuusamosta (Kauppila 1999a) on julkaistu vuotta 1997 koskevat perusteelliset matkailun aluetaloudelliset vaikutustutkimukset. Tuoreimmat Koillis-Suomea käsittelevät yksityiskohtaiset matkailun aluetaloustutkimukset ovat vuodelta 2003 (Juntheikki & Korhonen 2005). Edellä mainittujen tutkimusten menetelmiä ja oletusarvoja hyödyntämällä on päivitetty Kuusamon matkailun taloudelliset vaikutukset vuonna 1998 (Kauppila 1999b), vuonna 1999 (Kauppila & Ervasti 2001), vuonna 2001 (Ervasti & Kauppila 2003), vuonna 2005 (Kauppila 2007) ja vuonna 2007 (Kauppila 2009a). Vuoden 2001 selvitys käsitti koko Koillis-Suomen (Kuusamo, Posio, Taivalkoski ja Salla) aluekeskusohjelma-alueen. Tämä tutkimusraportti on laadittu samalla aineistoperustalla ja menetelmällä kuin aikaisemmat tutkimukset. Näin ollen tulokset ovat keskenään vertailukelpoisia.

Työ etenee siten, että aluksi käydään läpi matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimusperinne Suomessa. Tämän jälkeen on vuorossa aineiston ja menetelmän esittely reunaehtoineen. Koillis-Suomen matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia tarkastellaan kunnittain, samoin kuin Koillis-Suomen yöpymisvuorokausia ja niiden kehitystä. Raportti päättyy yhteenveto-osaan.

2.2 Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten tutkimus Suomessa

Matkailun taloudellisten vaikutusten mittaamisen pohjoismainen pioneerityö sai alkunsa Ruotsista 1950- ja 1960-lukujen taitteessa (esim. Frimodig 1959; Eriksson & Wikström 1961). Suomen ensimmäiset aluetaloudelliset tutkimukset tehtiin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin julkaistiin Hangon (Falenius ym. 1963), Saimaan (Auvinen 1965)

ja Kuusamon (Säkkinen 1971) matkailututkimukset. Matkailun kasvun myötä taloudellisten vaikutusten tutkiminen on tullut yhä tärkeämmäksi.

Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen kehitettiin 1970-luvun lopulla niin sanottu pohjoismainen malli, joka on esitelty yksityiskohtaisesti Matkailun edistämiskeskuksen (1983) sarjassa. Malli jakaantuu kahteen osaan: tulo- ja menomenetelmään. Tulomenetelmässä taloudellisia vaikutuksia tutkitaan yrityskyselyyn ja menomenetelmässä matkailijakyselyyn perustuen. Suomessa mallin testauspaikkakuntia olivat Kuusamo (Jyväla 1981) ja Jyväskylä (Holopainen 1981). Samoihin aikoihin Jonninen (1981) selvitti pääkaupunkiseudun matkailun taloudellisia vaikutuksia menetelmällä, joka oli hyvin lähellä pohjoismaista mallia.

1980-luvulta lähtien pohjoismaista mallia on sovellettu sekä paikalliselle että alueelliselle tasolle. Alueellisella tasolla tarkoitetaan yhtä kuntaa suurempaa poliittis-hallinnollista alueyksikköä – lääniä, maakuntaa tai seutukuntaa – paikallistason käsitteessä yhden kunnan. Paikallistasolla on tutkittu Imatran (Tykkyläinen 1984), Lahden (Lahden kauppakamari 1985), Lappeenrannan (Ryynänen 1986), Hailuodon (Jurvakainen 1986; Möttönen 1986), Joensuun (Ikonen 1987), Nilsiä (Heiskanen 1988), Lohjan (Vuoristo & Arajärvi 1988), Kuusamon (Kauppila 1989; Malinen 1989), Virtojen (Pitkänen 1990), Kolarin (Naalisvaara 1991; Rantakokko 1991), Espoon (Vuoristo & Paajanen 1991) ja Oulun (Havas 1993) matkailun taloudellisia vaikutuksia. Esimerkkejä alueellisista tutkimuksista ovat Häme (Kanta-Hämeen seutukaavaliitto 1984), Kymenlaakso (Kymenlaakson seutukaavaliitto 1985) ja Lappi (Jyväla 1988). Mallia on käytetty jopa matkailukeskustasolle, sillä Kemi ja Mäkinen (1995) ovat mittaaneet Kalajoen Hiekkasärkkien ja Saarinen ym. (1996) Saariselän matkailukeskuksen taloudellisia vaikutuksia. Pohjoismaisella mallilla on tutkittu myös luontomatkailun aluetaloudellisia vaikutuksia paikallistasolla Kuhmossa (Rinne 1999; Rinne & Saastamoinen 2005), Ruunaalla (Eisto 2003) ja Saaristomerellä (Berghäll 2005).

Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus, myöhemmin Matkailun Kehitys Oy ja Haaga Tutkimus/Haaga-Perho, on julkaissut taloudellisia vaikutuksia koskevia tutkimuksia paikalliselta, alueelliselta ja kansalliselta tasolta. Paikallistasolla on tutkittu Savonlinnaa (Sairanen 1988a), Kerimäkeä (Sairanen 1988b), Punkaharjua (Sairanen 1988c), Vaasaa (Kettunen 1990; Kemppainen 1993; Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus 1997),

Kuusamo (Södervall 1993) ja Kuopiota (Piirainen & Ruuskanen 1997). Alueelliselta tasolta on julkaistu tutkimuksia Ylä-Savosta (Suvanto 1991), Kuusiokuntien alueelta (Kempainen 1991), Lapista (Tekoniemi-Selkälä & Södervall 1992) ja Etelä-Päijänteeltä (Auranen & Santala 1997). 2000-luvulla tapaustutkimukset ovat käsitelleet paikallistasolla muun muassa Oulua (Boman ym. 2004; Haaga-Perho 2009) ja Ähtäriä (Haaga Tutkimus 2005a). Alueelliselta tasolta tuoreimpia esimerkkejä ovat Savonlinnan seutu (Sormunen ym. 2000), Uusimaa (Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy 2000), Lahden seutu (Haaga Tutkimus 2005b), Mikkelin seutu (Österlund & Oh-tonen 2005), Kymenlaakso (Piirainen 2008) ja pääkaupunkiseutu (Haaga-Perho 2008). Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus on selvittänyt myös kansallisella tasolla koko Suomen (Aira & Kauppi 1994; Auranen & Hämäläinen 1997) matkailun taloudellisia vaikutuksia.

Edellä mainittu tutkimuskeskus on kehittänyt mallin matkailun aluetaloudellisten vaikutusten mittaamiseen (MIT-malli), mutta siihen liittyviä yksityiskohtaisia toiminta- ja toteutusperiaatteita ei ole tuotu julki. Esimerkiksi Kuusamon tutkimus (Södervall 1993) perustuu pohjoismaiseen malliin, mutta tutkimuksessa on käytetty hyväksi sekä Matkailun edistämiskeskuksen että Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskuksen aikaisempia tutkimustuloksia matkailijoiden rahankäytöstä. Näin oletetaan, että Kuusamossa vierailevien matkailijoiden rahankäyttö ei poikkea keskimääräisistä kulutustottumuksista.

Airola (1985) ja Lankola (1992) ovat tutkineet paikallistasolla Turun kaupungin matkailun taloudellisia vaikutuksia. Heidän käyttämänsä menetelmä oli kuitenkin panos–tuotos-malli. Näin ollen Airolan ja Lankolan tuloksia ei voida suoraan verrata tulomenetelmän osalta muihin Suomessa tehtyihin tutkimuksiin. Myös Eriksson (1992) nostaa esille panos–tuotos-mallin aluetaloudellisten vaikutusten laskemisessa. Paikallistasolta tuoreimpia panos–tuotos-mallin sovelluksia ovat luontomatkailun vaikutusten arviointi Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa (Huhtala 2006) ja kulttuuritapahtuman taloudellisten vaikutusten mittaaminen paikallistasolla (Tohmo 2005). Huhtala ym. (2009) ovat myös verranneet panos–tuotos-mallia ja pohjoismaista mallia tutki-essaan Seitsemisen ja Helvetinjärven kansallispuistojen matkailun aluetaloudellisia vaikutuksia paikallistasolla.

Piirala (1997) on mitannut matkailun taloudellisia vaikutuksia alueellisella tasolla. Hän on luonut niin sanotun Kainuun mallin, jossa on pyritty standardoimaan pohjoismaista mallia. Hänen ajatuksiaan on edelleenkehitetty ja täsmennetty Koillismaan (Hätäla & Kauppila 1999) ja Kuusamon (Kauppila 1999a) tutkimuksissa. Esimerkiksi Inarin (Alakiuttu & Juntheikki 1999; Kauppila 1999c) tutkimuksissa on sovellettu Koillismaan mallia. Edellisten lisäksi kyseistä mallia on viime aikoina käytetty paikallistasolla Pelkosenniemen (Saarinen & Kauppila 2002), Kalajoen (Kutilainen 2004) ja Inarin uusimman tutkimuksen (Rosqvist 2008) kohdalla sekä alueellisella tasolla Kainuun (Juntheikki 2002), Pohjois-Savon (Tyni 2003) ja Koillis-Suomen (Juntheikki & Korhonen 2005) tapauksissa. Lisäksi sitä on hyödynnetty valtakunnantasolla (Laakkonen 2002). Koillismaan mallista on kehitetty matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seuranta järjestelmä, jonka avulla on päivitetty esimerkiksi Kuusamon matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset vuosittain tiettyjen oletusarvojen mukaan (ks. Kauppila 1999ab, 2007, 2009a; Kauppila & Ervasti 2001; Ervasti & Kauppila 2003). Kuusamon lisäksi seuranta järjestelmää on käytetty paikallistasolla Inarissa (Herranen & Vallo 2008) ja Sotkamossa (Kauppila 2009b) ja alueellisella tasolla Kainuussa (Juntheikki 2003, 2004).

Valtakunnan- (Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy 2001; Savela ym. 2004) ja alueellisella tasolla (Konttinen 2005, 2006) matkailun taloudellisia vaikutuksia tutkitaan Suomessa nykyään niin sanotulla satelliittitilinpidoilla. Satelliittitilinpitoon pohjautuvat tutkimukset eivät kuitenkaan ulotu seutu- tai kuntatasolle, minkä vuoksi mainituilla aluetasoilla on tehtävä erillistutkimuksia matkailun tulo- ja työllisyysvaikutusten selvittämiseksi. Koillismaan mallin ja valtakunnallisen satelliittitilinpidon toimialaluokitusten eroja ja niiden vaikutusta matkailutuloon ja -työllisyyteen on tutkittu alueellisella tasolla Kanta-Hämeessä (Helen ym. 2006) ja paikallistasolla Inarissa (Rosqvist 2009). Koillismaan mallissa käytetty toimialaluokitus on yleisesti ottaen laajempi kuin satelliittitilinpidon, minkä vuoksi Koillismaan mallilla lasketut matkailun taloudelliset vaikutukset ovat kokonaisuudessaan suuremmat kuin satelliittitilinpidon avulla saadut tulokset. Esimerkiksi korjaamo- ja huoltamotoiminta on määritelty satelliittitilinpidoissa suppeammin, eikä satelliittitilinpito ota huomioon lainkaan erikoistunutta vähittäiskauppa -toimialaa.

Matkailun taloudellisten vaikutusten mittaaminen ei ole yksiselitteistä eikä yksinkertaista. Lähes jokaisessa tutkimuksessa on kritisoitu sovellettua mallia. Teoreettisessa mielessä Suomessa matkailun taloudellisia vaikutuksia ovat tutkineet erityisesti Vuoristo ja Arajärvi (1990), Eriksson (1992), Paajanen (1993abc, 1994, 1995), Kauppila (1999a, 2001), Rinne ja Saastamoinen (2005), Helen ym. (2006) ja Huhtala ym. (2009). Paajanen (1994, 1995) on esittänyt mallin matkailu-ilmion vuorovaikutuksesta (kysyntä-tarjonta) ja siihen vaikuttavista determinanteista.

2.3 Tutkimusaineisto ja -menetelmä

Tutkimusaineisto perustuu Tilastokeskuksen yritysrekisteriin (liite I). Tilastokeskuksesta tilattiin TOL (2008) mukaiset kunnittaiset toimialakohtaiset kokonaisliikevaihtoja -henkilöstötiedot. Tietojen perusta, toimialaluokitus ja käytetyt menetelmät ovat täsmälleen samat kuin Kuusamon vuosien 1997 (Kauppila 1999a), 1998 (Kauppila 1999b), 1999 (Kauppila & Ervasti 2001), 2001 (Ervasti & Kauppila 2003), 2003 (Juntheikki & Korhonen 2005), 2005 (Kauppila 2007) ja 2007 (Kauppila 2009a) tutkimuksissa. Vuoden 2001 tutkimuksessa tarkastelualue oli siis Kuusamon lisäksi koko Koillis-Suomi.

On huomattava, että Tilastokeskuksen toimialaluokitus muuttui vuonna 2008. Käsillä olevassa tutkimusraportissa aikaisempi toimialaluokitus (TOL 2002) on kuitenkin täsmäytetty vuoden 2008 (TOL 2008) toimialaluokitukseen. Täsmäytys on tehty Tilastokeskuksen Oulun aluetoimiston ja Oulun yliopiston maantieteen laitoksen yhteistyönä läpikäyden sekä vanhan että uuden toimialaluokituksen toimialat 5-numerotasolla (ks. liitteet I, II). Täsmäytyksen teki haasteelliseksi se, että vanhan toimialaluokituksen 5-numerotason luokkien sisältö on joissakin tapauksissa jaettu uuden toimialaluokituksen 5-numerotasolla useampaan luokkaan. Tästä johtuen toimialaluokitus ei voi olla tarkasti ottaen täysin sama, mutta se on täsmäytetty parhaalla mahdollisella asiantuntemuksella. Rekisterissä ovat mukana myös mökkivälitysyritykset. Esimerkiksi Kuusamossa ne ovat toimialalla 79120 (matkanjärjestäjien toiminta).

Tilastokeskuksen yritysrekisterin uusimmat tiedot ovat vuodelta 2009. Tässä raportissa vuoden 2003 rahanarvo on muutettu Tilastokeskuksen elinkustannusindeksillä vuoden 2009 rahanarvoon (http://www.stat.fi/til/khi/2009/khi_2009_2010-01-15_tau_001.html). On syytä muistuttaa, että rakentamissektori ei ole ollut mukana

Suomessa tehdyissä matkailun aluetaloustutkimuksissa. Näin ollen myös Koillis-Suomen tarkastelussa rakentaminen on jätetty analyysin ulkopuolelle. Lisäksi on huomattava, että mikäli esimerkiksi majoitus- ja ravitsemispalveluiden yritykset käyttävät työvoiman vuokrausyrityksiä ja työntekijät ovat näiden vuokrausyritysten palkkalisistoilla, henkilöstö rekisteröityy vuokrausyrityksen sijaintikuntaan (Leinonen 2009). Pohjois-Suomen maaseutumaisissa kunnissa tämä ei ole välttämättä sama kuin työpaikan sijaintikunta.

Arvonlisäverollista välitöntä matkailutuloa laskettaessa on käytetty seuraavia arvonlisäveroprosentteja: korjaamot ja huoltamot (22 %), yleisvähittäiskauppa (17 %), muu vähittäiskauppa (22 %), majoitus ja ravitsemus (15 %), liikenne (8 %) sekä virkistys- ja muut palvelut (22 %). Vuosina 2002 ja 2009 majoitus- ja ravitsemistoiminnassa majoituksen arvonlisävero oli 8 ja ravitsemuksen 22 prosenttia. Raportissa sovelletaan näiden keskiarvoa eli 15 prosenttia. On huomattava, että eräät arvonlisäveroprosenttikannat ovat muuttuneet vuonna 2009: elintarvikkeiden ja rehujen verokantaa on 1.10.2009 alennettu 17 prosentista 12 prosenttiin (http://www.vero.fi/?article=8404&domain=VERO_MAIN&path=5,40,87&language=FIN). Tutkimusraportissa on kuitenkin sovellettu vanhaa verokantaa, koska muutos on tapahtunut vasta loka-kuun alussa vuonna 2009.

Tässä raportissa on käytetty Juntheikin ja Korhosen (2005) tutkimuksen oletusarvoja. Näitä ovat

- 1) toimialoittaiset matkailumyyntiosuudet
- 2) kokonaisvaikutuksia ilmaisevat tulo- ja työllisyyskertoimet
- 3) verotulovaikutusten osuus välittömästä matkailutulosta

2.4 Tutkimusaineiston reunaehdot

Tässä työssä matkailun aluetaloudelliset vaikutukset selvitetään Koillismaan mallin mukaisesti (ks. Hätälä & Kauppila 1999; Kauppila 1999a). Mallissa tukeudutaan toimialoittaisten kokonaisliikevaihto- ja henkilöstötietojen osalta Tilastokeskuksen yritysrekisteriin. Rekisteriin kuuluvat yritykset ja toimipaikat, jotka ovat toimineet yli puoli vuotta tilastovuonna ja jotka ovat työllistäneet enemmän kuin puoli henkilöä tai joiden liikevaihto on ylittänyt vuosittain määritellyn tilastorajan (9 821 euroa vuonna

2009). Liikevaihto on yleensä tuloslaskelman mukainen. Matka- ja mainostoimistoissa on aikaisemmin käytetty liikevaihdon tilalla myyntikatetta. Henkilöstö käsittää palkansaajat ja yrittäjät. Henkilöstö on muunnettu kokovuosityöllisiksi siten, että esimerkiksi puolipäiväinen työntekijä vastaa puolta henkilöä ja kaksi puolivuotista työntekijää vastaa yhtä kokovuosityöllistä. Jotta Tilastokeskus julkaisee toimialoittaisia kuntakohtaista liikevaihto- ja henkilöstötietoja, kunnassa on oltava salassapitovelvollisuuksien säilymisen vuoksi vähintään kolme kyseisen toimialan yritystoimipaikkaa.

Tutkimusraportissa tarkastellaan matkailun kehitystä Tilastokeskuksen virallisten rekisteröityjen yöpymisvuorokausien perusteella. Tilastokeskuksen tilastoinnin piirissä ovat majoitusliikkeet, joissa on vähintään 10 huonetta, mökkiä tai matkailuvaunupaikkaa (Matkailutilasto 2010). Tällöin tilastoinnin ulkopuolelle jäävät esimerkiksi yksittäiset vuokrattavat lomamökit (ks. Kauppila 1999d). Lisäksi kunnassa täytyy olla vähintään kolme edellä mainitut tilastointikriteerit täyttävää majoitusliikettä, jotta Tilastokeskus julkaisee kuntakohtaista tietoa (Matkailutilasto 2010).

3 KOILLIS-SUOMEN MATKAILUTULO JA -TYÖLLISYYS

3.1 Välitön matkailutulo

Vuonna 2009 Kuusamon välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) oli lähes 95 miljoonaa euroa (taulukko 1). Virkistys- ja muut palvelut saivat välittömästä matkailutulosta noin kolmanneksen sekä majoitus- ja ravitsemisala reilun neljänneksen.

Taulukko 1. Toimialoittainen kokonaisliikevaihto (arvonlisäveroton) (1000 euroa), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa ja %) Kuusamossa vuonna 2009.

Toimiala	Kok.lv. (1000 euroa)	Mmyynti (%)	Välitön matkailutulo (ei alv) (1000 euroa)	Välitön matkailutulo (ei alv) (%)
Korjaamot/huoltamot	25 263	18.1	4 573	4.9
Yleisvähittäiskauppa	68 732	20.3	13 953	14.8
Muu vähittäiskauppa	50 462	32.0	16 148	17.1
Majoitus/ravitseminen	33 047	80.2	26 504	28.1
Liikenne	12 900	26.0	3 354	3.6
Virk./muut palvelut	32 739	90.8	29 727	31.5
YHTEENSÄ			94 259	100.0

Arvonlisäverollinen välitön matkailutulo muodostui seuraavasti: korjaamot ja huoltamot 5.6 miljoonaa euroa, yleisvähittäiskauppa 16.4 miljoonaa euroa, muu vähittäiskauppa 19.6 miljoonaa euroa, majoitus ja ravitsemus 30.5 miljoonaa euroa, liikenne 3.7 miljoonaa euroa sekä virkistys- ja muut palvelut 36.3 miljoonaa euroa. Yhteensä Kuusamon välitön matkailutulo (arvonlisäverollinen) vuonna 2009 oli 112.1 miljoonaa euroa.

Vuonna 2009 Posion välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) oli noin 7.5 miljoonaa euroa (taulukko 2). Yleisvähittäiskauppa sekä majoitus- ja ravitsemisala saivat välittömästä matkailutulosta noin kolmanneksen ja muu vähittäiskauppa reilun viidenneksen. Arvonlisäverollinen välitön matkailutulo muodostui seuraavasti: korjaamot ja huoltamot 606 000 euroa, yleisvähittäiskauppa 3.0 miljoonaa euroa, muu vähittäiskauppa 1.9 miljoonaa euroa, majoitus ja ravitsemus 3.0 miljoonaa euroa, liikenne 95 000 euroa sekä virkistys- ja muut palvelut 182 000 euroa. Yhteensä Posion välitön matkailutulo (arvonlisäverollinen) vuonna 2009 oli 8.8 miljoonaa euroa.

Taulukko 2. Toimialoittainen kokonaisliikevaihto (arvonlisäveroton) (1000 euroa), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa ja %) Posiolla vuonna 2009.

Toimiala	Kok.lv. (1000 euroa)	Myynti (%)	Välitön matkailutulo (ei alv) (1000 euroa)	Välitön matkailutulo (ei alv) (%)
Korjaamot/huoltamot	2 200	22.6	497	6.7
Yleisvähittäiskauppa	9 123	28.2	2 573	34.5
Muu vähittäiskauppa	4 984	31.7	1 580	21.2
Majoitus/ravitsemus	2 649	97.0	2 570	34.5
Liikenne	1 335	6.6	88	1.2
Virk./muut palvelut	564	26.5	149	1.9
YHTEENSÄ			7 457	100.0

Vuonna 2009 Taivalkosken välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) oli yli 9 miljoonaa euroa (taulukko 3). Yleisvähittäiskauppa sai välittömästä matkailutulosta kolmanneksen. Sekä majoitus- ja ravitsemistoimintaan että korjaamoihin ja huoltamoihin ohjautui välittömästä matkailutulosta vajaa neljännes. Arvonlisäverollinen välitön matkailutulo muodostui seuraavasti: korjaamot ja huoltamot 2.5 miljoonaa euroa, yleisvähittäiskauppa 3.7 miljoonaa euroa, muu vähittäiskauppa 653 000 euroa, majoitus ja ravitsemus 2.5 miljoonaa euroa, liikenne 59 000 euroa sekä virkistys- ja muut palvelut

1.5 miljoonaa euroa. Yhteensä Taivalkosken välitön matkailutulo (arvonlisäverollinen) vuonna 2009 oli 10.9 miljoonaa euroa.

Taulukko 3. Toimialoittainen kokonaisliikevaihto (arvonlisäveroton) (1000 euroa), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa ja %) Taivalkoskella vuonna 2009.

Toimiala	Kok.lv. (1000 euroa)	Mmyynti (%)	Välitön matkailutulo (ei alv) (1000 euroa)	Välitön matkailutulo (ei alv) (%)
Korjaamot/huoltamot	4 133	49.4	2 042	22.1
Yleisvähittäiskauppa	14 371	21.8	3 133	33.9
Muu vähittäiskauppa	4 779	11.2	535	5.8
Majoitus/ravitsemus	3 122	70.7	2 207	23.9
Liikenne	856	6.4	55	0.6
Virk./muut palvelut	1 533	82.2	1 260	13.7
YHTEENSÄ			9 232	100.0

Vuonna 2009 Sallan välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) oli reilu 9 miljoonaa euroa (taulukko 4). Majoitus- ja ravitsemisala sai välittömästä matkailutulosta lähes 40 prosenttia. Sekä virkistys- ja muihin palveluihin että yleisvähittäiskauppaan suuntautui välittömästä matkailutulosta miltei viidennes. Arvonlisäverollinen välitön matkailutulo muodostui seuraavasti: korjaamot ja huoltamot 120 000 euroa, yleisvähittäiskauppa 2.0 miljoonaa euroa, muu vähittäiskauppa 1.8 miljoonaa euroa, majoitus ja ravitsemus 4.0 miljoonaa euroa, liikenne 719 000 euroa sekä virkistys- ja muut palvelut 2.3 miljoonaa euroa. Yhteensä Sallan välitön matkailutulo (arvonlisäverollinen) vuonna 2009 oli 10.9 miljoonaa euroa.

Taulukko 4. Toimialoittainen kokonaisliikevaihto (arvonlisäveroton) (1000 euroa), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa ja %) Sallassa vuonna 2009.

Toimiala	Kok.lv. (1000 euroa)	Mmyynti (%)	Välitön matkailutulo (ei alv) (1000 euroa)	Välitön matkailutulo (ei alv) (%)
Korjaamot/huoltamot	1 198	8.2	98	1.1
Yleisvähittäiskauppa	11 101	15.1	1 676	18.1
Muu vähittäiskauppa	7 034	21.1	1 484	16.0
Majoitus/ravitsemus	4 342	80.5	3 495	37.7
Liikenne	1 490	44.7	666	7.2
Virk./muut palvelut	1 892	98.0	1 854	19.9
YHTEENSÄ			9 273	100.0

3.2 Matkailun kokonaistulo

Matkailun kokonaistulovaikutukset lasketaan tulokertoimen avulla. Tulokertoimella kerrotaan välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) ja lopputulema on kyseessä olevan alueen kokonaismatkailutulo. Matkailun suhteellista asemaa aluetaloudessa kuvaa se, kuinka suuri on matkailun osuus Tilastokeskuksen yritysrekisterin liikevaihdosta aluetalouteen kerrannaisvaikutuksineen.

Vuonna 2009 Kuusamon kokonaismatkailutulo oli lähes 120 miljoonaa euroa (taulukko 5). Muiden Koillis-Suomen kuntien kokonaismatkailutulo oli hieman yli 10 miljoonaa euroa. Matkailun osuus aluetalouden liikevaihdosta vaihteli Koillis-Suomen kunnissa vajaasta 20 prosentista aina 25 prosenttiin.

Taulukko 5. Matkailun tulokerroin, välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa), kokonaistulo (1000 euroa) ja osuus (%) aluetalouden liikevaihdosta Koillis-Suomen kunnissa vuonna 2009.

Kunta	Tulokerroin	Välitön matkailutulo	Kokonaismatkailutulo	Osuus aluetalouden liikevaihdosta
Kuusamo	1.26	94 259	118 766	19
Posio	1.49	7 457	11 111	20
Taivalkoski	1.17	9 232	10 801	18
Salla	1.34	9 273	12 426	25

3.3 Matkailun verotulo (henkilöverotulo)

Matkailutyöpaikoista kertyy kuntiin verotuloja, jotka voidaan laskea osuutena välittömästä matkailutulosta. Vuonna 2009 matkailutyöpaikkojen henkilöverotulot olivat Kuusamossa noin 3 miljoonaa euroa ja muissa Koillis-Suomen kunnissa muutamia satoja tuhansia euroja (taulukko 6).

Taulukko 6. Välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa), verotulovaikutusten osuus (%) välittömästä matkailutulosta (arvonlisäveroton) ja verotulovaikutus (1000 euroa) Koillis-Suomen kunnissa vuonna 2009.

Kunta	Välitön matkailutulo	Verotulovaikutusten osuus välittömästä matkailutulosta	Verotulovaikutus
Kuusamo	94 259	3.1	2 922
Posio	7 457	4.4	328
Taivalkoski	9 232	2.3	212
Salla	9 273	4.8	445

On huomattava, että matkailun verotulovaikutukset kattavat vain matkailutyöpaikoista aiheutuvat verotulot. Verotulovaikutuksissa ei ole laskettu mukaan lomamökkien kiinteistöverotuloja, hotelli- yms. rakenteiden kiinteistöverotuloja, yritysten maksamia verotuloja (yhteisöverotulot) eikä julkisen sektorin (kunta, valtio) matkailutyöpaikkojen verotuloja. Edelleen matkailutyöpaikkojen verotulovaikutuksissa on mukana myös mahdolliset verotulovuodot, jotka aiheutuvat siitä, että Koillis-Suomen matkailutyöpaikkoihin palkataan ulkopaikkakuntalaisia. He eivät ole kirjoilla työpaikkansa sijaintikunnassa vaan maksavat veronsa viralliseen asuinpaikkakuntaansa.

3.4 Matkailun tulovaikutukset vuosina 2003 ja 2009

Tässä tutkimuksessa on käytetty Koillis-Suomen kuntien matkailun tulo- ja työllisyys-tutkimuksissa vuosina 2003 ja 2009 samaa aineistoperustaa ja menetelmää, joten tuloksia voidaan verrata toisiinsa. Taulukossa 7 ilmoitetaan Kuusamon vuoden 2003 välitön matkailutulo Tilastokeskuksen elinkustannusindeksillä korotettuna vuoden 2009 rahanarvossa (http://www.stat.fi/til/khi/2009/khi_2009_2010-01-15_tau_001.html).

Taulukko 7. Toimialoittainen välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa) Kuusamossa vuosina 2003 ja 2009. Vuoden 2003 välitön matkailutulo on korotettu vuoden 2009 rahanarvoon.

Toimiala	2003 (1000 euroa)	2009 (1000 euroa)	2003–2009 (1000 euroa)
Korjaamot/huoltamot	4 260	4 573	+313
Yleisvähittäiskauppa	11 983	13 953	+1 970
Muu vähittäiskauppa	12 630	16 148	+3 518
Majoitus/ravitseminen	25 183	26 504	+1 321
Liikenne	2 206	3 354	+1 148
Virkistys/muut palvelut	18 215	29 727	+11 512
YHTEENSÄ	74 477	94 259	+19 782

Kuusamon välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) on lisääntynyt 19.8 miljoonaa euroa (27 prosenttia). Kasvu koskee kaikkia toimialoja mutta erityisesti virkistys- ja muita palveluita. Vuonna 2003 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 80.0 miljoonaa euroa, joka on vuoden 2009 rahanarvossa 87.8 miljoonaa euroa. Vuonna 2009 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 112.1 miljoonaa euroa. Näin ollen kasvua on vuoteen 2003 verrattuna 24.3 miljoonaa euroa (28 prosenttia).

Kun vuoden 2003 kokonaistulovaikutukset 86.6 miljoonaa euroa muutetaan elinkustannusindeksillä vuoden 2009 rahanarvoon, tulokseksi saadaan 95.0 miljoonaa euroa. Vastaavasti vuonna 2009 Kuusamon matkailun kokonaistulovaikutukset olivat 118.8 miljoonaa euroa, eli ne ovat kasvaneet 23.8 miljoonaa euroa (25 prosenttia).

Posion välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) on lisääntynyt 340 000 euroa (5 prosenttia) (taulukko 8). Kasvu koskee vain majoitus- ja ravitsemistoimintaa ja liikennettä. Vuonna 2003 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 7.7 miljoonaa euroa, joka on vuoden 2009 rahanarvossa 8.4 miljoonaa euroa. Vuonna 2009 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 8.8 miljoonaa euroa. Näin ollen kasvua on vuoteen 2003 verrattuna 400 000 euroa (5 prosenttia).

Taulukko 8. Toimialoittainen välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa) Posiolla vuosina 2003 ja 2009. Vuoden 2003 välitön matkailutulo on korotettu vuoden 2009 rahanarvoon.

Toimiala	2003 (1000 euroa)	2009 (1000 euroa)	2003–2009 (1000 euroa)
Korjaamot/huoltamot	709	497	-212
Yleisvähittäiskauppa	2 858	2 573	-285
Muu vähittäiskauppa	2 050	1 580	-470
Majoitus/ravitsemus	1 172	2 570	+1 398
Liikenne	58	88	+30
Virkistys/muut palvelut	270	149	-121
YHTEENSÄ	7 117	7 457	+340

Kun vuoden 2003 kokonaistulovaikutukset 9.6 miljoonaa euroa muutetaan elinkustannusindeksillä vuoden 2009 rahanarvoon, tulokseksi saadaan 10.5 miljoonaa euroa. Vastaavasti vuonna 2009 Posion matkailun kokonaistulovaikutukset olivat 11.1 miljoonaa euroa, eli ne ovat kasvaneet 600 000 euroa (6 prosenttia).

Taivalkosken välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) on lisääntynyt 2.3 miljoonaa (33 prosenttia) (taulukko 9). Kasvu koskee kaikkia muita toimialoja paitsi liikennettä sekä virkistys- ja muita palveluita. Vuonna 2003 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 7.5 miljoonaa euroa, joka on vuoden 2009 rahanarvossa 8.2 miljoonaa euroa. Vuonna 2009 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 10.9 miljoonaa euroa. Näin ollen kasvua on vuoteen 2003 verrattuna 2.7 miljoonaa euroa (33 prosenttia).

Taulukko 9. Toimialoittainen välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa) Taivalkoskella vuosina 2003 ja 2009. Vuoden 2003 välitön matkailutulo on korotettu vuoden 2009 rahanarvoon.

Toimiala	2003 (1000 euroa)	2009 (1000 euroa)	2003–2009 (1000 euroa)
Korjaamot/huoltamot	1 483	2 042	+559
Yleisvähittäiskauppa	2 337	3 133	+796
Muu vähittäiskauppa	451	535	+84
Majoitus/ravitseminen	1 310	2 207	+897
Liikenne	64	55	-9
Virkistys/muut palvelut	1 320	1 260	-60
YHTEENSÄ	6 965	9 232	+2 267

Kun vuoden 2003 kokonaistuloaikutukset 7.4 miljoonaa euroa muutetaan elinkustannusindeksillä vuoden 2009 rahanarvoon, tulokseksi saadaan 8.1 miljoonaa euroa. Vastaavasti vuonna 2009 Taivalkosken matkailun kokonaistuloaikutukset olivat 10.8 miljoonaa euroa, eli ne ovat kasvaneet 2.7 miljoonaa euroa (33 prosenttia).

Sallan välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) on lisääntynyt 665 000 euroa (8 prosenttia) (taulukko 10). Kasvu koskee virkistys- ja muita palveluita, muuta vähittäiskauppaa ja liikennettä. Vuonna 2003 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 9.2 miljoonaa euroa, joka on vuoden 2009 rahanarvossa 10.1 miljoonaa euroa. Vuonna 2009 arvonlisäverollinen välitön matkailutulo oli 10.9 miljoonaa euroa. Näin ollen kasvua on vuoteen 2003 verrattuna 800 000 euroa (8 prosenttia).

Taulukko 10. Toimialoittainen välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) (1000 euroa) Sallassa vuosina 2003 ja 2009. Vuoden 2003 välitön matkailutulo on korotettu vuoden 2009 rahanarvoon.

Toimiala	2003 (1000 euroa)	2009 (1000 euroa)	2003–2009 (1000 euroa)
Korjaamot/huoltamot	157	98	-59
Yleisvähittäiskauppa	1 718	1 676	-42
Muu vähittäiskauppa	1 270	1 484	+214
Majoitus/ravitseminen	3 589	3 495	-94
Liikenne	509	666	+157
Virkistys/muut palvelut	1 365	1 854	+489
YHTEENSÄ	8 608	9 273	+665

Kun vuoden 2003 kokonaistulovaikutukset 10.5 miljoonaa euroa muutetaan elinkustannusindeksillä vuoden 2009 rahanarvoon, tulokseksi saadaan 11.5 miljoonaa euroa. Vastaavasti vuonna 2009 Sallan matkailun kokonaistulovaikutukset olivat 12.4 miljoonaa euroa, eli ne ovat kasvaneet 900 000 euroa (8 prosenttia).

3.5 Välitön matkailutyöllisyys

Kuusamon välitön matkailutyöllisyys vuonna 2009 oli yli 650 henkilötyövuotta (taulukko 11). Sekä majoitus- ja ravitsemisalalla että virkistys- ja muissa palveluissa oli yli kolmannes välittömistä matkailuhenkilötyövuosista. Taulukossa olevat työllisyysvaikutukset tarkoittavat kokopäiväisesti ja ympärivuotisesti työllistettyjä henkilöitä (henkilötyövuosia), joten työsopimuksia on voinut olla huomattavasti enemmän kuin työllisyysluvut osoittavat. Lisäksi kysymyksessä ovat vain elinkeinoelämän työllisyysvaikutukset. Näin ollen mukana eivät ole julkisen sektorin (kunta, valtio) matkailun vuoksi työllistämät henkilöt.

Taulukko 11. Toimialoittainen kokonaishenkilöstö (henkilötyövuodet), matkailu-
myynnin osuus (%) ja välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet ja %) Kuusamossa
vuonna 2009.

Toimiala	Kok.henk. (htv.)	Matk.myynti (%)	Välitön matk.työll. (htv.)	Välitön matk.työll. (%)
Korjaamot/huoltamot	126	18.1	22.8	3.5
Yleisvähittäiskauppa	183	20.3	37.1	5.7
Muu vähittäiskauppa	241	32.0	77.1	11.8
Majoitus/ravitseminen	296	80.2	237.4	36.3
Liikenne	175	26.0	45.5	7.0
Virk./muut palvelut	258	90.8	234.3	35.7
YHTEENSÄ			654.2	100.0

Posion välitön matkailutyöllisyys vuonna 2009 oli lähes 50 henkilötyövuotta (taulukko 12). Majoitus- ja ravitsemisalalla oli yli puolet välittömistä matkailuhenkilötyövuosista.

Taulukko 12. Toimialoittainen kokonaishenkilöstö (henkilötyövuodet), matkailu-
myynnin osuus (%) ja välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet ja %) Posiolla
vuonna 2009.

Toimiala	Kok.henk. (htv.)	Matk.myynti (%)	Välitön matk.työll. (htv.)	Välitön matk.työll. (%)
Korjaamot/huoltamot	11	22.6	2.5	5.3
Yleisvähittäiskauppa	26	28.2	7.3	15.3
Muu vähittäiskauppa	27	31.7	8.6	18.1
Majoitus/ravitseminen	26	97.0	25.2	52.9
Liikenne	17	6.6	1.1	2.3
Virk./muut palvelut	11	26.5	2.9	6.1
YHTEENSÄ			47.6	100.0

Taivalkosken välitön matkailutyöllisyys vuonna 2009 oli miltei 70 henkilötyövuotta (taulukko 13). Majoitus- ja ravitsemisalalla oli noin 40 prosenttia välittömistä matkailuhenkilötyövuosista sekä virkistys- ja muissa palveluissa lähes neljännes.

Taulukko 13. Toimialoittainen kokonaishenkilöstö (henkilötyövuodet), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet ja %) Taivalkoskella vuonna 2009.

Toimiala	Kok.henk. (htv.)	Matk.myynti (%)	Välitön matk.työll. (htv.)	Välitön matk.työll. (%)
Korjaamot/huoltamot	23	49.4	11.4	17.2
Yleisvähittäiskauppa	43	21.8	9.4	14.2
Muu vähittäiskauppa	25	11.2	2.8	4.2
Majoitus/ravitsemus	38	70.7	26.9	40.6
Liikenne	14	6.4	0.9	1.4
Virk./muut palvelut	18	82.2	14.8	22.4
YHTEENSÄ			66.2	100.0

Sallan välitön matkailutyöllisyys vuonna 2009 oli hieman alle 90 henkilötyövuotta (taulukko 14). Majoitus- ja ravitsemisalalla oli lähes puolet välittömistä matkailuhenkilötyövuosista sekä virkistys- ja muissa palveluissa noin 30 prosenttia.

Taulukko 14. Toimialoittainen kokonaishenkilöstö (henkilötyövuodet), matkailumyynnin osuus (%) ja välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet ja %) Sallassa vuonna 2009.

Toimiala	Kok.henk. (htv.)	Matk.myynti (%)	Välitön matk.työll. (htv.)	Välitön matk.työll. (%)
Korjaamot/huoltamot	6	8.2	0.5	0.9
Yleisvähittäiskauppa	23	15.1	3.5	4.0
Muu vähittäiskauppa	31	21.1	6.5	7.4
Majoitus/ravitsemus	52	80.5	41.9	48.0
Liikenne	21	44.7	9.4	10.8
Virk./muut palvelut	26	98.0	25.5	28.9
YHTEENSÄ			87.3	100.0

3.6 Matkailun kokonaistyöllisyys

Matkailun kokonaistyöllisyysvaikutukset lasketaan työllisyyskertoimen avulla. Työllisyyskertoimella kerrotaan välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) ja lopputulema on kyseessä olevan alueen kokonaismatkailutyöllisyys. Matkailun suhteellista asemaa aluetaloudessa kuvaa se, kuinka suuri on matkailun osuus Tilastokeskuksen yritysrekisterin työllisyydestä (henkilötyövuodet) aluetalouteen kerrannaisvaikutuksineen.

Vuonna 2009 Kuusamon kokonaismatkailutyöllisyys oli melkein 800 henkilötyövuotta (taulukko 15). Muiden Koillis-Suomen kuntien kokonaismatkailutyöllisyys vaihteli

vajaasta 60 henkilötyövuodesta miltei 100 henkilötyövuoteen. Matkailun osuus aluetalouden työllisyydestä oli Kuusamossa ja Sallassa hieman yli viidennes.

Taulukko 15. Matkailun työllisyyskerroin, välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet), kokonaistyöllisyys ja osuus (%) aluetalouden työllisyydestä (henkilötyövuodet) Koillis-Suomen kunnissa vuonna 2009.

Kunta	Työllisyyskerroin	Välitön matkailutyöllisyys	Kokonaismatkailutyöllisyys	Osuus aluetalouden työllisyydestä
Kuusamo	1.21	654.2	791.6	21
Posio	1.21	47.6	57.6	9
Taivalkoski	1.16	66.2	76.8	11
Salla	1.13	87.3	98.6	21

On korostettava, että esitetyissä työllisyysluvussa eivät ole mukana julkisen sektorin (kunta, valtio) työllistämät henkilöt vaan ainoastaan elinkeinoelämän matkailutyöllisyysvaikutukset. Luku sisältää kuitenkin Koillis-Suomessa työskentelevät vieraspaikkakuntalaiset, jotka maksavat veronsa omaan kotikuntaansa. Edelleen on muistettava, että rakentamissektori ei ole mukana tässä tarkastelussa.

3.7 Matkailun työllisyysvaikutukset vuosina 2003 ja 2009

Vuosien 2003 ja 2009 matkailutyöllisyysluvut ovat keskenään vertailukelpoisia. Kuusamon välitön matkailutyöllisyys on lisääntynyt tarkastelujaksolla noin 70 henkilötyövuodella (12 prosenttia) (taulukko 16). Työllisyys on lisääntynyt erityisesti virkistys- ja muissa palveluissa.

Taulukko 16. Toimialoittainen välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) Kuusamossa vuosina 2003 ja 2009.

Toimiala	2003 (htv.)	2009 (htv.)	2003–2009 (htv.)
Korjaamot/huoltamot	19	22.8	+3.8
Yleisvähittäiskauppa	39	37.1	-1.9
Muu vähittäiskauppa	65	77.1	+12.1
Majoitus/ravitsemus	247	237.4	-9.6
Liikenne	36	45.5	+9.5
Virkistys/muut palvelut	180	234.3	+54.3
YHTEENSÄ	586	654.2	68.2

Vuonna 2003 matkailun kokonaistyöllisyys oli 709 henkilötyövuotta ja vuonna 2009 matkailu työllisti 792 henkilötyövuotta. Kaikkiaan matkailun työllistävä vaikutus li-

sääntyi 83 henkilötyövuotta (12 prosenttia). Kokonaistyöllisyysvaikutuksissa ei ole mukana julkinen sektori (kunta, valtio).

Posion välitön matkailutyöllisyys on lisääntynyt tarkastelujaksolla vajaalla viidellä henkilötyövuodella (11 prosenttia) (taulukko 17). Työllisyys on lisääntynyt erityisesti majoitus- ja ravitsemisalalla.

Taulukko 17. Toimialoittainen välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) Posiolla vuosina 2003 ja 2009.

Toimiala	2003 (htv.)	2009 (htv.)	2003–2009 (htv.)
Korjaamot/huoltamot	3	2.5	-0.5
Yleisvähittäiskauppa	9	7.3	-1.7
Muu vähittäiskauppa	11	8.6	-2.4
Majoitus/ravitseminen	17	25.2	+8.2
Liikenne	1	1.1	+0.1
Virkistys/muut palvelut	2	2.9	+0.9
YHTEENSÄ	43	47.6	+4.6

Vuonna 2003 matkailun kokonaistyöllisyys oli 52 henkilötyövuotta ja vuonna 2009 matkailu työllisti 57.6 henkilötyövuotta. Kaikkiaan matkailun työllistävä vaikutus lisääntyi 5.6 henkilötyövuotta (11 prosenttia).

Taivalkosken välitön matkailutyöllisyys on lisääntynyt tarkastelujaksolla lähes 20 henkilötyövuodella (41 prosenttia) (taulukko 18). Työllisyys on lisääntynyt kaikilla muilla toimialoilla paitsi liikenteessä sekä virkistys- ja muissa palveluissa. Erityisesti kasvu on ollut majoitus- ja ravitsemistoiminnassa.

Taulukko 18. Toimialoittainen välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) Taivalkoskella vuosina 2003 ja 2009.

Toimiala	2003 (htv.)	2009 (htv.)	2003–2009 (htv.)
Korjaamot/huoltamot	6	11.4	+5.4
Yleisvähittäiskauppa	8	9.4	+1.4
Muu vähittäiskauppa	2	2.8	+0.8
Majoitus/ravitseminen	15	26.9	+11.9
Liikenne	1	0.9	-0.1
Virkistys/muut palvelut	15	14.8	-0.2
YHTEENSÄ	47	66.2	+19.2

Vuonna 2003 matkailun kokonaistyöllisyys oli 55 henkilötyövuotta ja vuonna 2009 matkailu työllisti 76.8 henkilötyövuotta. Kaikkiaan matkailun työllistävä vaikutus lisääntyi 21.8 henkilötyövuotta (40 prosenttia).

Sallan välitön matkailutyöllisyys on lisääntynyt tarkastelujaksolla vain 0.3 henkilötyövuodella (0.3 prosenttia) (taulukko 19). Käytännössä työllisyys on lisääntynyt vain virkistys- ja muissa palveluissa.

Taulukko 19. Toimialoittainen välitön matkailutyöllisyys (henkilötyövuodet) Sallassa vuosina 2003 ja 2009.

Toimiala	2003 (htv.)	2009 (htv.)	2003–2009 (htv.)
Korjaamot/huoltamot	1	0.5	–0.5
Yleisvähittäiskauppa	7	3.5	–3.5
Muu vähittäiskauppa	7	6.5	–0.5
Majoitus/ravitseemus	47	41.9	–5.1
Liikenne	9	9.4	+0.4
Virkistys/muut palvelut	16	25.5	+9.5
YHTEENSÄ	87	87.3	+0.3

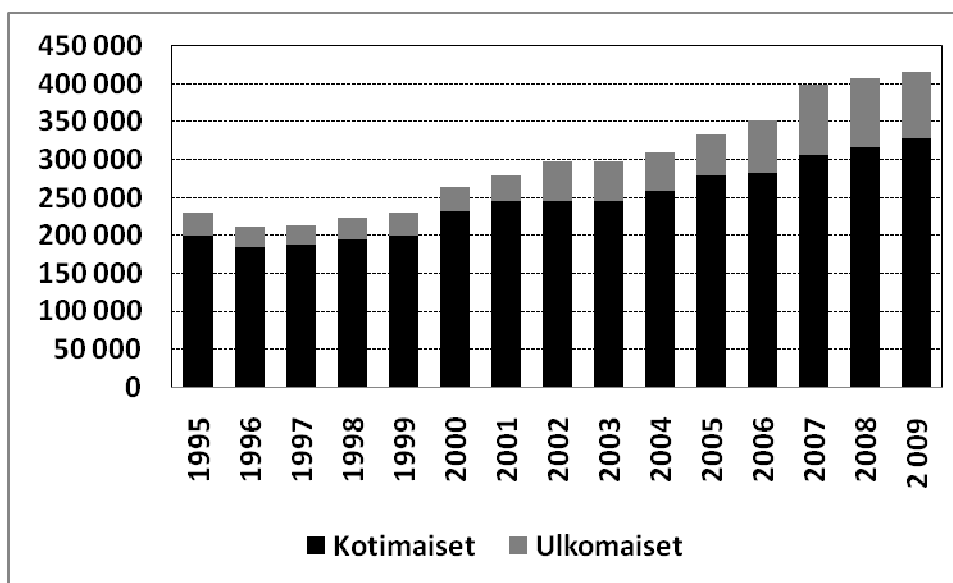
Vuonna 2003 matkailun kokonaistyöllisyys oli 98 henkilötyövuotta ja vuonna 2009 matkailu työllisti 98.6 henkilötyövuotta. Kaikkiaan matkailun työllistävä vaikutus lisääntyi 0.6 henkilötyövuotta (0.6 prosenttia).

4 KOILLIS-SUOMEN YÖPYMISVUOROKAUDET

Koillis-Suomen kuntien matkailukehitystä analysoidaan Tilastokeskuksen yöpymisvuorokausien perusteella. Tutkimusraportissa tarkastellaan yöpymisvuorokausien jakaantumista matkailijoiden lähtömaan ja matkailukausien mukaan. Lähtömaalla tarkoitetaan kotimaisia ja kansainvälisiä yöpymisiä. Matkailukaudet puolestaan jaetaan kahteen, kesään ja talveen. Kesäkaudeksi on laskettu touko–syyskuu (5 kuukautta) ja talvikaudeksi loka–huhtikuu (7 kuukautta). Kausia perustellaan laskettelu- ja hiihtokauden pituudella: pohjoisen hiihtokeskukset pyrkivät avaamaan laskettelurinteet ja ensilumen ladut lokakuussa ja yleisesti talvikausi päättyy vappuun. On kuitenkin huomattava, että tarkastelussa on kyse vuodesta eikä esimerkiksi talvikaudesta 1995–1996. Toisin sanoen vuoden 1995 talvikaudeksi on laskettu kyseisen vuoden tammi–huhtikuu ja loka–joulukuu. Koillis-Suomen kunnista Posiolta ja Taivalkoskelta ei ole saatavissa koko tarkastelujakson kaikilta vuosilta (vuodet 1995–2009) kuukausittaista

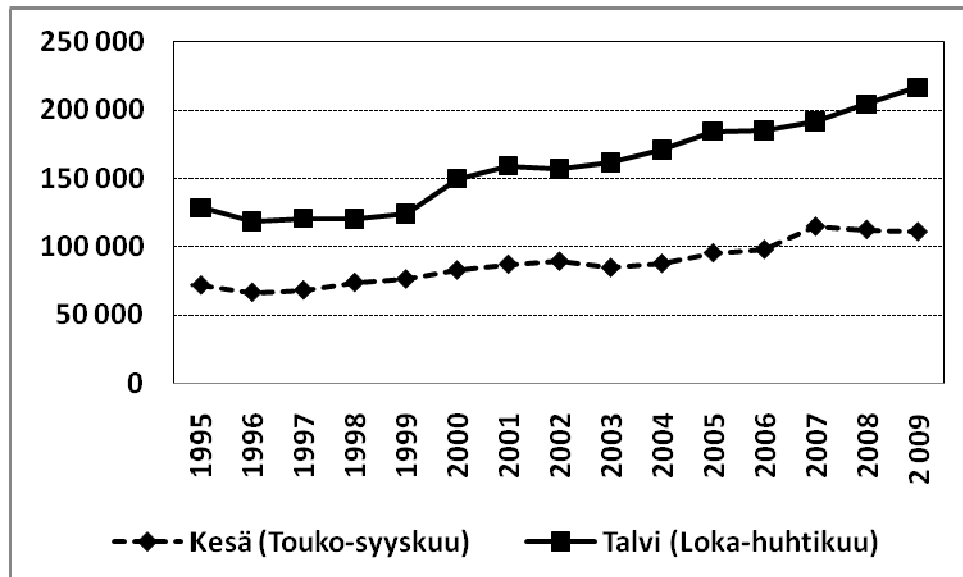
tietoa, joten raportissa ei voida esittää matkailijasegmenteittäin (kotimaa–ulkomaa) kehitystä matkailukausittain (kesä–talvi) mainittujen kuntien osalta.

Vuonna 2009 Kuusamossa kertyi yli 400 000 Tilastokeskuksen virallista yöpymisvuorokautta (kuva 2). Kaikkiaan yöpymiset ovat lisääntyneet 1990-luvun puolivälistä lähtien. Erityisesti vuodesta 2006 alkaen kasvu näkyy kansainvälisissä yöpymisissä, jotka tosin ovat aivan viime vuosina hieman taantuneet. Vuonna 2009 kansainvälisten yöpymisten osuus oli noin 21 prosenttia kaikista yöpymisistä.

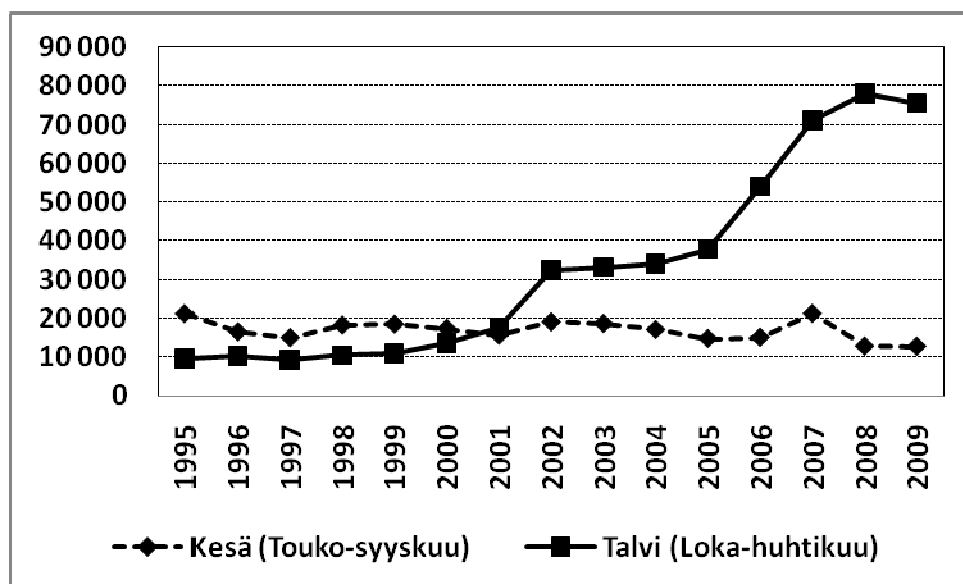

Kuva 2. Kuusamon rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet vuosina 1995–2009 (Tilastokeskukselta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

Kuusamon kotimaiset yöpymiset painottuvat talveen (kuva 3). Talvi- ja kesäkausien suhde on pysynyt vuosina 1995–2009 suhteellisesti tarkasteltuna samana: talven osuus on noin kaksi kolmasosaa ja kesän noin yksi kolmasosa kotimaisista yöpymisvuorokausista. Sen sijaan kansainväliset yöpymiset ovat lisääntyneet 2000-luvulla talvella, erityisesti vuodesta 2005 lähtien (kuva 4). Toisaalta kesällä kansainväliset yöpymisvuorokaudet ovat jopa vähentyneet vuodesta 2003 alkaen. Vuosi 2007 muodostaa edellisestä kuitenkin poikkeuksen.

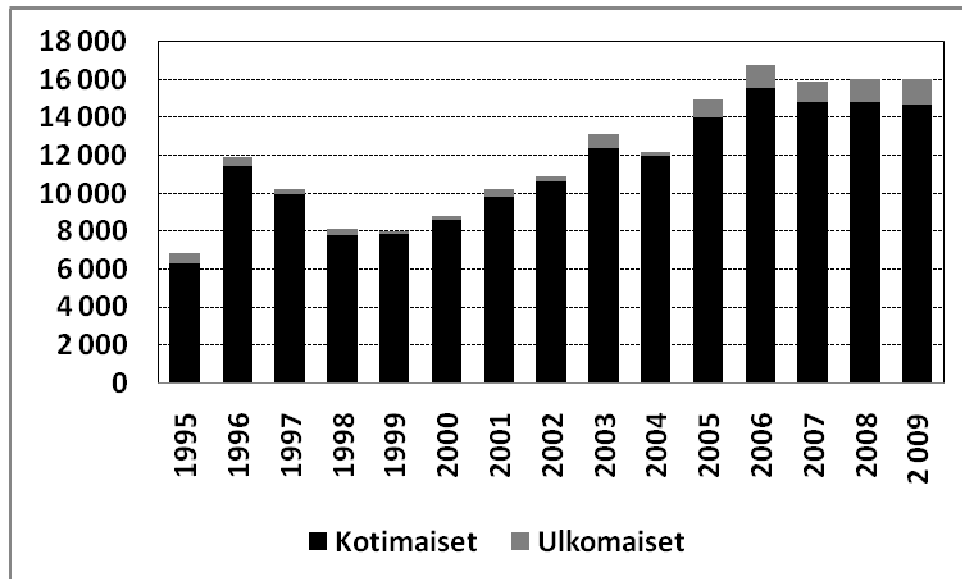

Kuva 3. Kuusamon kotimaiset rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet kesä- ja talvikaudella vuosina 1995–2009 (Tilastokeskukselta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

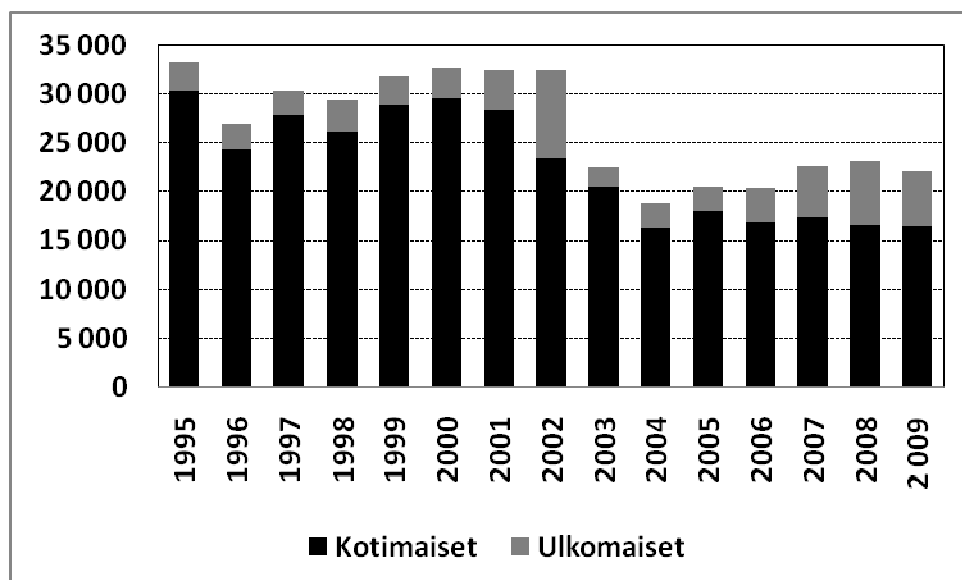
Kuva 4. Kuusamon kansainväliset rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet kesä- ja talvikaudella vuosina 1995–2009 (Tilastokeskukselta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

Vuonna 2009 Posiolla kertyi noin 16 000 Tilastokeskuksen virallista yöpymisvuorokautta (kuva 5). Yöpymiset ovat lisääntyneet 2000-luvun alusta lähtien tasaantuen kuitenkin viime vuosina. Tosin vuodet 1997 ja 1998 näyttävät yksittäisinä piikkeinä. Viime vuosina Posion kansainvälisten yöpymisten osuus on hieman noussut ollen vuonna 2009 noin yhdeksän prosenttia kaikista yöpymisistä.

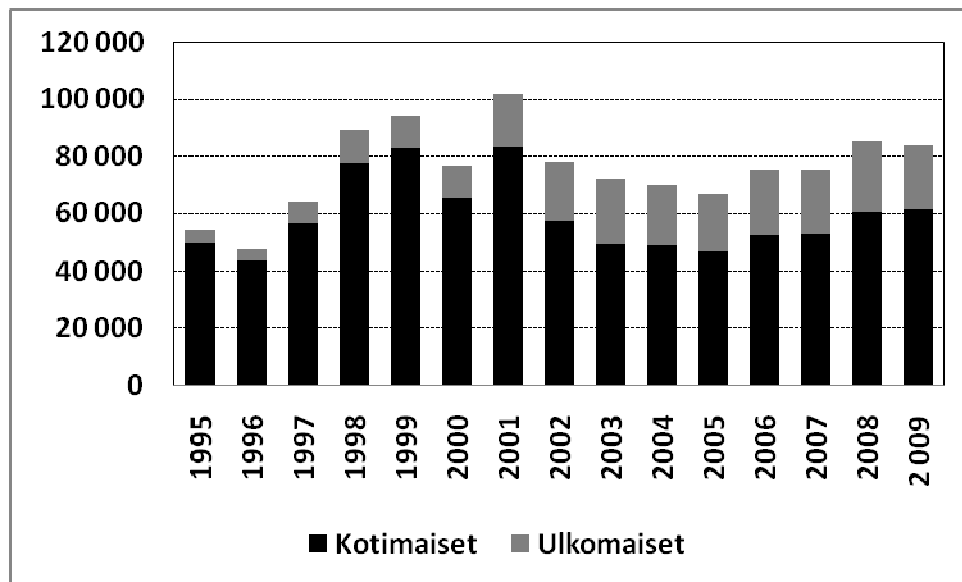
Kuva 5. Posion rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet vuosina 1995–2009 (Tilastokeskukselta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

Vuonna 2009 Taivalkoskella kertyi reilut 20 000 Tilastokeskuksen virallista yöpymisvuorokautta (kuva 6). Taivalkosken yöpymiset ovat vähentyneet vuodesta 2002 lähtien. Sen sijaan kansainväliset yöpymiset ovat viime vuosina jopa lisääntyneet, ja ne ovat olleet 25 prosentin paikkeilla. Huippuvuosina (vuodet 2002 ja 2008) niiden osuus oli lähes 30 prosenttia kaikista yöpymisistä.

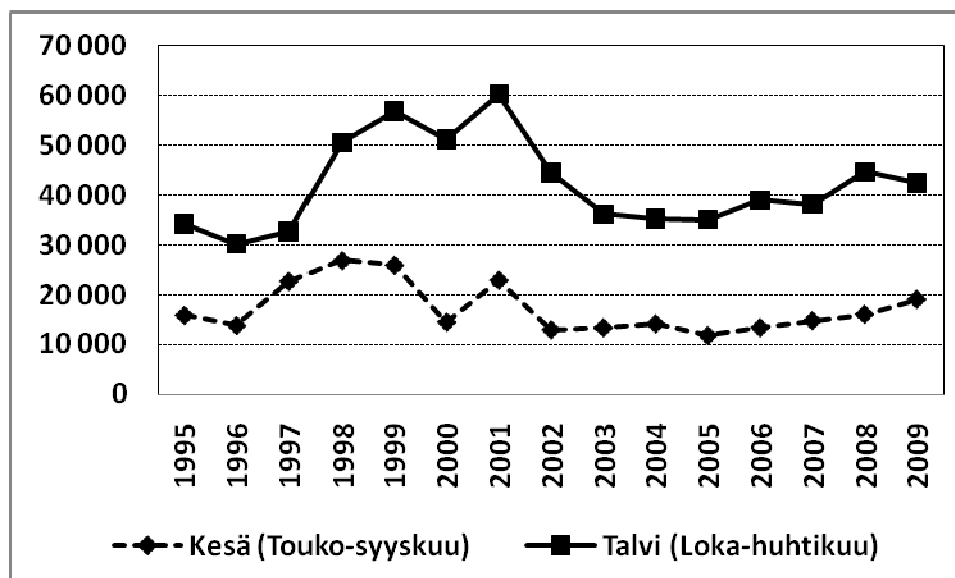
Kuva 6. Taivalkosken rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet vuosina 1995–2009 (Tilastokeskukselta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

Vuonna 2009 Sallassa kertyi hieman yli 80 000 Tilastokeskuksen virallista yöpymisvuorokautta (kuva 7). Yöpymiset lisääntyivät 2000-luvun alkuun kääntyen myöhemmin lievään laskuun. Vuodesta 2005 lähtien yöpymisvuorokaudet ovat kuitenkin kasvaneet hitaasti. Sallassa kansainväliset yöpymiset olivat tarkastelujakson alussa alle 10 prosenttia, mutta 2000-luvulla niiden osuus on vaihdellut 30 prosentin molemmin puolin.

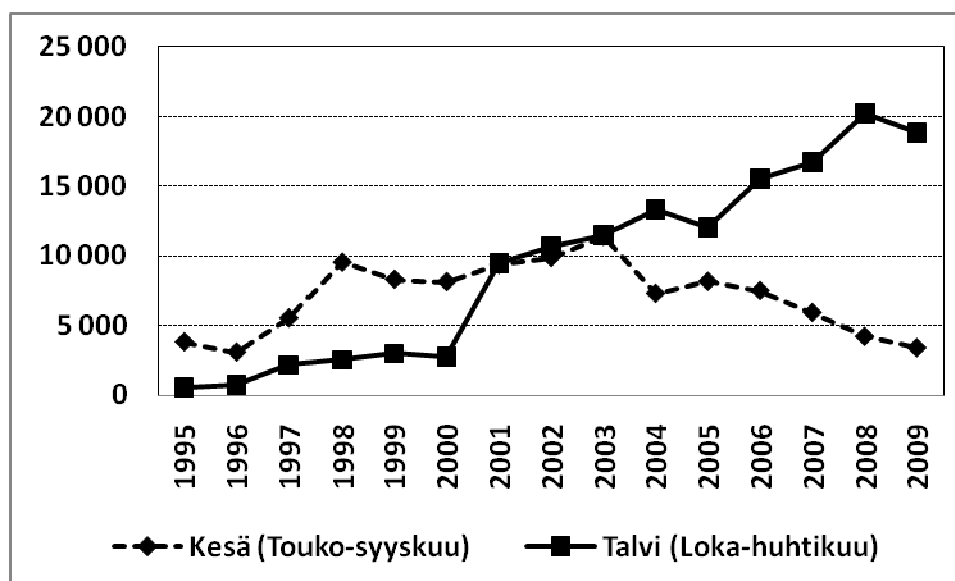

Kuva 7. Sallan rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet vuosina 1995–2009 (Tilastokeskuksesta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

Sallan kotimaiset yöpymiset ovat painottuneet selvästi talveen (kuva 8). Yöpymisvuorokaudet lisääntyivät talvella erityisesti 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa: 2000-luvun alkuvuosina niiden osuus oli jopa yli 70 prosenttia kotimaisista yöpymisistä. Kotimaiset kesäyöpymiset ovat pysyneet koko tarkastelujakson kohtalaisen tasaisena. Sallan kansainväliset yöpymisvuorokaudet ovat kääntyneet talvipainotteiseksi 2000-luvun alun jälkeen (kuva 9). Viime vuosina ero on vain kasvanut talven eduksi, kun kansainväliset talviyöpymiset ovat lisääntyneet ja kesäyöpymiset vastaavasti vähentyneet. Vuonna 2009 Sallassa kertyi talvella jo yli 80 prosenttia kansainvälisistä yöpymisistä.

Kuva 8. Sallan kotimaiset rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet kesä- ja talvikaudella vuosina 1995–2009 (Tilastokeskukselta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

Kuva 9. Sallan kansainväliset rekisteröidyt yöpymisvuorokaudet kesä- ja talvikaudella vuosina 1995–2009 (Tilastokeskukselta tilatut majoitustilastot 1995–2009).

5 YHTEENVETO

Taulukossa 20 esitetään matkailun taloudellisten vaikutusten keskeiset tunnusluvut Koillis-Suomessa (Kuusamo, Posio, Taivalkoski ja Salla) vuonna 2009. Luvut koskevat vain elinkeinoelämää ja niissä on mukana sekä Koillis-Suomen sisäinen että ulkoinen matkailu. Koillis-Suomen sisäisellä matkailulla tarkoitetaan Koillis-Suomen kun-

tien välistä matkailua. Työllisyysvaikutukset tarkoittavat henkilötyövuosia. Verotulovaikutukset kattavat vain matkailutyöpaikoista aiheutuvat verotulot.

Taulukko 20. Koillis-Suomen kuntien matkailutalous vuonna 2009.

Alue	Välitön mtulo (ei alv) (1000 euroa)	Välitön mtulo (alv) (1000 euroa)	Kokonais- matkailu- tulo (1000 euroa)	Välitön mtyöl- lisyys (htv.)	Kokonais- matkailu- työllisyys (htv.)	Verotulo- vaikutuk- set (1000 euroa)
Kuusamo	94 259	112 100	118 766	654	792	2 922
Posio	7 457	8 800	11 111	48	58	328
Taivalkoski	9 232	10 900	10 801	66	77	212
Salla	9 273	10 900	12 426	87	99	445
KOILLIS-SUOMI	120 221	142 700	153 104	855	1 026	3 907

Tilastokeskuksen rekisteröityjä yöpymisvuorokausia Koillis-Suomessa yhteensä 537 242, joista kansainvälisiä 117 378 (22 %)

Vuonna 2009 Koillis-Suomen matkailun tulo- ja työllisyysvaikutuksista lähes 80 prosenttia kohdistui Kuusamoon. Koillis-Suomessa välitön matkailutulo (arvonlisäveroton) on kasvanut vuosina 2003–2009 reaalisesti 23.1 miljoonaa euroa eli noin 24 prosenttia. Välitön matkailutyöllisyys on lisääntynyt samalla aikavälillä 92 henkilötyövuodella eli noin 12 prosenttia.

Vuonna 2009 Koillis-Suomen yöpymisvuorokausista – kotimaisista ja kansainvälisistä – noin 80 prosenttia kohdistui Kuusamoon. Vuosina 1995–2009 Koillis-Suomen yöpymisvuorokaudet ovat lisääntyneet kaikkiaan 212 049. Tämä tarkoittaa 65 prosentin kasvua. Kansainvälisten yöpymisten määrä on lisääntynyt kyseisellä ajanjaksolla 78 804 eli 204 prosenttia. Vuonna 1995 Koillis-Suomen kansainvälisten yöpymisten osuus kaikista yöpymisistä oli noin 12 prosenttia.

Taulukkoon 21 on kerätty Koillis-Suomen kuntien välittömän matkailutulon (arvonlisäveroton) ja -työllisyyden (henkilötyövuodet) muutos vuosina 2003–2009. Taulukossa on tarkasteltu tuloa ja työllisyyttä suhteellisesti siten, että mikäli kasvu on ollut suurempaa tai yhtä suurta kuin 5 prosenttia, se on ilmoitettu plus-merkillä. Nolla tarkoittaa muutosta –5 ja +5 prosentin välillä. Miinus-merkki puolestaan ilmoittaa vähentymistä 5 prosenttia tai enemmän. Suhteellisesti mitattuna tulo- ja työllisyysvaikutukset ovat kehittyneet tarkastelujaksolla myönteiseen suuntaan kaikissa Koillis-

Suomen kunnissa. Nimittäin Sallassakin välitön matkailutyöllisyys kasvoi tarkasti ottaen 0.3 henkilötyövuodella.

Taulukko 21. Välittömän matkailutulon ja -työllisyyden kehitys Koillis-Suomen kunnissa vuosina 2003–2009. + = lisääntynyt ($\geq +5\%$), 0 = pysynyt ennallaan ($-5\% < x < +5\%$) ja – = vähentynyt ($\leq -5\%$).

Kunta	Välitön matkailutulo	Välitön matkailutyöllisyys
Kuusamo	+	+
Posio	+	+
Taivalkoski	+	+
Salla	+	0

Taulukossa 22 on tarkasteltu Koillis-Suomen kuntien yöpymisvuokausien muutosta vuosina 1995–2009 samalla tavalla kuin välittömän matkailutulon ja -työllisyyden kohdalla. Posiolta ja Taivalkoskelta ei ole saatavissa matkailijasegmenteittäin (kotimaa–ulkomaa) tietoa matkailukausittain (kesä–talvi), joten analyysi kohdistuu pelkästään vuositasolle. Kuusamossa ja Sallassa yöpymisten kehitys on ollut samankaltaista: yöpymisvuorokaudet ovat lisääntyneet tarkastelujaksolla lukuun ottamatta kansainvälisiä kesäyöpymisiä. Posiolla yöpymisvuorokaudet ovat kehittyneet myönteisesti kokonaisuudessaan, mukaan lukien kotimaiset ja kansainväliset yöpymiset. Sen sijaan Taivalkosken kohdalla ainoastaan kansainväliset yöpymisvuorokaudet ovat lisääntyneet.

Taulukko 22. Kaikkien yöpymisvuorokausien, kotimaisten yöpymisvuorokausien (kesä/talvi) ja kansainvälisten (kesä/talvi) yöpymisvuorokausien kehitys Koillis-Suomen kunnissa vuosina 1995–2009. + = lisääntynyt ($\geq +5\%$), 0 = pysynyt ennallaan ($-5\% < x < +5\%$) ja – = vähentynyt ($\leq -5\%$).

Kunta	Yöpymisvuorokaudet	Kotimaiset (kesä/talvi)	Kansainväliset (kesä/talvi)
Kuusamo	+	+/+	-/+
Posio	+	+ (vuositasolla)	+ (vuositasolla)
Taivalkoski	–	– (vuositasolla)	+ (vuositasolla)
Salla	+	+/+	-/+

KIRJALLISUUS

- Aira, M. & L. Kauppi* (1994). Manpower in the Tourist Industry in Finland. Centre for Tourism Studies A: 58. 19 s.
- Airola, J.* (1985). Matkailun taloudelliset ja työllistävät vaikutukset Turussa vuonna 1984. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, sarja C 3: 1985. 42 s.
- Alakiuttu, K. & R. Juntheikki* (1999). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Inarin kunnassa. Nordia Tiedonantoja 4/1999, 3–43.
- Auranen, J. & E. Härmäläinen* (1997). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Suomessa 1995. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 76. 19 s.
- Auranen, J. & P. Santala* (1997). Joutavan hyvä Etelä-Päijänne ry. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 77. 29 s.
- Auwinen, E.* (1965). Tutkimus Saimaan alueen matkailusta kesällä 1964. 135 s. Hämeenlinna.
- Bergbäll, J.* (2005). Saaristomeren kansallispuiston luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja A 153. 65 s.
- Boman, N., Österlund, P. & J. Kemppainen* (2004). Oulun matkailun taloudelliset vaikutukset vuonna 2003. Haaga Tutkimus E: 3. 39 s.
- Eisto, I.* (2003). Ruunaan retkeilyalueen kävijät ja paikallistaloudelliset vaikutukset. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja, sarja A No 143. 75 s.
- Eriksson, A. & U. Wikström* (1961). Turismen i Kiruna. 101 s. Kiruna.
- Eriksson, G. A.* (1992). The Nordic Model for the Impact of Tourism on Economy and Employment with an Example from the City of Åbo, Finland. Teoksessa Fleischer-van Rooijen, C. A. M. (toim.): Spatial Implications of Tourism. Geo Press, Groningen. ss. 297–302.
- Ervasti, P. & P. Kauppila* (2003). Matkailun taloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2001. Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, työpapereita 4/2003. 17 s.
- Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy* (2000). Uudenmaan matkailun taloudelliset vaikutukset v. 2000. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 96. 39 s.
- Etelä-Suomen Matkailun Kehitys Oy* (2001). Matkailun satelliittitilinpito Suomessa 1999. Matkailun edistämiskeskus A: 115. 33 s.
- Falenius, H., Grönholm, H. & L. Lehtonen* (1963). Turismen i Hangö. Meddelanden från Ekonomisk-Geografiska Institutionen vid Svenska Handelshögskolan Helsingfors Nr. 23. Helsinki. ss. 117–156.

- Frimodig, L.* (1959). Turism i Bohuslän — en ny industri. Meddelanden från Handelshögskolan i Göteborg, Geografiska Institution Nr. 58. 79 s.
- Haaga-Perho* (2008). Matkailu pääkaupunkiseudulla — eurot, yritykset, matkailijat. Toimialaraportti 2002–2007. Haaga-Perho sarja. 126 s.
- Haaga-Perho* (2009). Matkailun taloudelliset vaikutukset Oulussa vuonna 2009. Haaga-Perho sarja. 15 s.
- Haaga Tutkimus* (2005a). Matkailun taloudelliset vaikutukset Ähtärissä vuonna 2004. Haaga Tutkimus, Haaga Sarja E: 6. 13 s.
- Haaga Tutkimus* (2005b). Lahden seudun matkailijat ja matkailun taloudelliset vaikutukset vuonna 2004. Haaga Tutkimus, Haaga Sarja. 42 s.
- Hall, C. M. & S. J. Page* (2006). The Geography of Tourism & Recreation. Environment, place and space. 3. painos. 427 s. Routledge, London and New York.
- Havas, K.* (1993). Oulun matkailututkimus 1989. Teoksessa Aho, S. (toim.): Soveltavan matkailututkimuksen metodisia kysymyksiä. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos. Oulu. ss. 110–117.
- Heiskanen, T.* (1988). Matkailun taloudelliset vaikutukset Nilsiässä 1986. Pohjois-Savon seutukaavaliitto A: 83. 86 s.
- Helen, M., Kaitila, E. & J. Ahtola* (2006). Kanta-Hämeen alueen matkailun tulo- ja työllisyyselvytys: Matkailija- ja yritystutkimukset. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja 7/2006. 88 s.
- Hemmi, J. & K.-V. Vuoristo* (1993). Matkailu. 322 s. WSOY, Porvoo.
- Herranen, K. & T. Vallo* (2008). Inarin kunnan matkailun aluetaloudellisten vaikutusten seurantajärjestelmä. Teoksessa Kauppila, P. & J. Saarinen (toim): Inarin matkailueurot ja -työpaikat. Nordia Tiedonantoja 1/2008. ss. 103–111.
- Holopainen, V.* (1981). Matkailun vaikutukset talouteen ja työllisyyteen Jyväskylässä 1980. Keski-Suomen Taloudellinen tutkimuskeskus 49/1981. 83 s.
- Huhtala, M.* (2006). Pallas-Ounastunturin kansallispuiston kävijöiden rahankäyttö ja sen paikallistaloudelliset vaikutukset. Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja 35. 75 s.
- Huhtala, M., Vatanen, E. & J. Berghäll* (2009). Kansallispuistomatkailun paikallistaloudelliset vaikutukset — menetelmien vertailu. Terra 121: 4, 285–299.
- Hätälä, E. & P. Kauppila* (1999). Koillismaan seutukunnan matkailututkimus — matkailun aluetaloudelliset vaikutukset ja kehittämisen lähtökohdat. Nordia Tiedonantoja 2/1999, 37–114.
- Ikonen, P.* (1987). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Joensuun kaupungissa. 50 s. Joensuu.

- Jonninen, P.* (1981). Matkailun taloudelliset vaikutukset pääkaupunkiseudulla. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja A 1981: B1. 97 s.
- Juntbeikki, R.* (2002). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 1, 5–84.
- Juntbeikki, R.* (2003). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa vuonna 2001. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 1. 50 s.
- Juntbeikki, R.* (2004). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kainuussa vuonna 2002. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 4. 55 s.
- Juntbeikki, R. & Korhonen J.* (2005). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Koillis-Suomessa vuonna 2003. Kajaanin ammattikorkeakoulun julkaisusarja A, tutkimuksia 5. 72 s.
- Jurvakainen, A.* (1986). Hailuodon matkailun taloudelliset ja työllistävät vaikutukset 1985. Nordia Tiedonantoja B 2/1986, 47–84.
- Jyvälä, K.* (1981). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kuusamon kunnassa. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos C: 37. 69 s.
- Jyvälä, K.* (1988). Matkailijat ja matkailutulot Lapin läänissä 1985/1986. Matkailun edistämiskeskus A: 61. 170 s.
- Kanta-Hämeen seutukaavaliitto* (1984). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kanta-Hämeessä 1983. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto II: 32. 43 s.
- Kauppila, P.* (1989). Matkailun taloudelliset ja työllistävät vaikutukset Kuusamon kunnassa. Nordia Tiedonantoja B 3/1989, 13–47.
- Kauppila, P.* (1999a). Matkailu ja aluetalous — työkaluja matkailun taloudellisten vaikutusten arviointiin ja mittaamiseen. Nordia Tiedonantoja 2/1998, 115–163.
- Kauppila, P.* (1999b). Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kunnassa vuonna 1998. Julkaisematon tutkimusraportti. 16 s.
- Kauppila, P.* (1999c). Matkailun taloudelliset vaikutukset Inarissa: tunnuslukuja ja arviointia. Nordia Tiedonantoja 4/1999, 88–95.
- Kauppila, P.* (1999d). Suomen matkailutilastoinnin problematiikkaa: alueellinen näkökulma. Terra 111: 2, 85–90.
- Kauppila, P.* (2001). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset: pohjoismaisen mallin matkailijatutkimukset. Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, tutkimuksia 3/2001. 118 s.
- Kauppila, P.* (2007). Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupungissa vuonna 2005. Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämisspalvelut, työpapereita 5/2007. 19 s.

- Kauppila, P.* (2009a). Kuusamon kaupungin matkailutalous vuonna 2007. Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita 1/2009. 29 s.
- Kauppila, P.* (2009b). Sotkamon kunnan matkailutalous vuonna 2007. Oulun yliopisto, Kajaanin kehittämiskeskus, Aluekehitys, Working Papers 68. 29 s.
- Kauppila, P. & P. Ervasti* (2001). Matkailun taloudelliset vaikutukset Kuusamon kaupungissa vuonna 1999. Naturpolis Kuusamo, koulutus- ja kehittämispalvelut, työpapereita 1/2001. 17 s.
- Kemi, T. & A. Mäkinen* (1995). Kalajoen Hiekkasärkkien matkailu. Tutkimusraportti I. Nordia Tiedonantoja 1/1995, 2–74.
- Kemppainen, J.* (1991). Kuusiokuntien matkailun tulo- ja työllisyys selvitys 1990–1991. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 32. 43 s.
- Kemppainen, J.* (1993). Vaasan matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset vuonna 1993. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 52. 35 s.
- Kettunen, T.* (1990). Vaasan kaupungin tulo- ja työllisyysvaikutukset 1989. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 17. 30 s.
- Konttinen, J.-P.* (2005). Matkailun satelliittitilinpito ja aluetaloudelliset vaikutukset. Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 4/2005. 109 s.
- Konttinen, J.-P.* (2006). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset – matkailun alueellinen tilinpito. Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 9/2006. 62 s.
- Kutilainen, S.* (2004). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kalajoella vuonna 2001. Nordia Tiedonantoja 1/2004. 27 s.
- Kymenlaakson seutukaavaliitto* (1985). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kymenlaaksossa 1984. Kymenlaakson seutukaavaliitto B: 68. 54 s.
- Laakkonen, S.* (2002). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset. Seurantaindikaattorit ja vuoden 2000 tulokset. Kauppa- ja teollisuusministeriön kertomuksia ja selvityksiä 4/2002. 151 s.
- Lahden kauppakamari* (1985). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Lahdessa vuonna 1985. 50 s. Lahti.
- Lankola, K.* (1992). Turun kaupungin matkailututkimus 1991. 38 s. TKKK Education Ltd, Turku.
- Malinen, R.* (1989). Kuusamon matkailijatutkimus vuonna 1989. Nordia Tiedonantoja B 3/1989, 53–95.
- Mathieson, A. & G. Wall* (1987). Tourism: Economic, Physical and Social Impacts. 2. painos. 208 s. Longman, London.

- Matkailun edistämiskeskus* (1983). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset kunta/alueatasolla. Matkailun edistämiskeskus A: 36. 52 s.
- Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus* (1997). Vaasan matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset 1996. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus E: 63. 26 s.
- Murphy, P. E.* (1985). *Tourism: A Community Approach*. 200 s. Methuen, London.
- Möttönen, R.* (1986). Hailuodon matkailun perusselvitys. *Nordia Tiedonantoja B* 2/1986, 5–42.
- Naalisvaara, L.* (1991). Kolarin kunnan matkailijatutkimus matkailukaudella 1989–90. *Nordia Tiedonantoja B* 2/1991, 15–70.
- Paajanen, M.* (1993a). Matkailun taloudellisten ja työllisyysvaikutusten selvittäminen ns. pohjoismaisen mallin avulla. Teoksessa Aho, S. (toim.): *Matkailun teoretisoiva tutkimus Suomessa 1991*. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos. Oulu. ss. 78–88.
- Paajanen, M.* (1993b). Alueellisuus matkailun taloudellisten vaikutusten tutkimuksessa: esimerkkinä pohjoismainen malli ja TuristEkonomiska Modell. Teoksessa Aho, S. (toim.): *Soveltavan matkailututkimuksen metodisia kysymyksiä*. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos. Oulu. ss. 82–109.
- Paajanen, M.* (1993c). The Economic impact analysis of tourism: A comparative study of the Nordic Model and the Tourist Economic Model. *Helsingin kauppa- korkeakoulun työpapereita W*–35. 88 s.
- Paajanen, M.* (1994). The economic interaction between tourists and tourism enterprises. *Helsingin kauppa- korkeakoulun julkaisuja B*–142. 116 s.
- Paajanen, M.* (1995). Alueellinen matkailutulotutkimus metodologisenä ongelmana. Teoksessa Aho, S. & H. Ilola (toim.): *Matkailu alueellisena ilmiönä*. Oulun yliopisto, Pohjois-Suomen tutkimuslaitos. Oulu. ss. 223–247.
- Piirainen, H.* (2008). *Kymenlaakson matkailututkimus 2008*. Haaga-Perho sarja. 39 s.
- Piirainen, H. & T. Ruuskanen* (1997). Kuopion matkailututkimus. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus E: 70. 31 s.
- Piirala, T.* (1997). Kainuun kesämatkailija 1996 sekä Kainuun matkailun tulo- ja työllisyys selvitys. Kainuun matkailun kehittämiskeskus A: 4. 67 s.
- Pitkänen, M.* (1990). *Virtain matkailututkimus 1989*. 105 s. Virrat.
- Rantakokko, M.* (1991). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Kolarissa 1989. *Nordia Tiedonantoja B* 2/1991, 75–107.
- Rinne, P.* (1999). Luontomatkailun aluetaloudelliset vaikutukset Kuhmossa. Joensuun yliopisto, metsätieteellinen tiedekunta, tiedonantoja 93. 108 s.

- Rinne, P. & O. Saastamoinen* (2005). Local Economic Role of Nature-based Tourism in Kuhmo Municipality, Eastern Finland. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 5: 2, 89–101.
- Rosqvist, H.* (2008). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset Inarin kunnassa vuonna 2005. Teoksessa Kauppila, P. & J. Saarinen (toim): Inarin matkailueurot ja -työpaikat. *Nordia Tiedonantoja* 1/2008. ss. 3–52.
- Rosqvist, H.* (2009). Matkailun aluetaloudelliset vaikutukset ja rooli aluekehityksessä paikallistasolla: tarkastelussa Inarin kunta. Julkaisematon pro gradu -tutkielma. 93 s. Oulun yliopisto, maantieteen laitos.
- Ryynänen, T.* (1986). Lappeenrannan matkailututkimus 1986. Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset. Kaupunkisuunnitteluosasto/Kuntasuunnittelutoimisto C2. 56 s.
- Saarinen, J. & P. Kauppila* (2002). Matkailun aluetaloudellisten vaikutusten arviointi: matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Pelkosenniellä. *Terra* 114: 1, 25–36.
- Saarinen, J., Keränen, A. & P. Sepponen* (1996). Luonnon vetovoimaisuuteen perustuvan matkailun taloudelliset vaikutukset paikallistasolla: esimerkkinä Saariselän matkailu. Teoksessa Saarinen, J. & J. Järviluoma (toim.): Luonto virkistys- ja matkailuympäristönä. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 619, Rovaniemen tutkimusasema. Rovaniemi. ss. 79–92.
- Sairanen, K.* (1988a). Savonlinnan kaupungin matkailututkimus 1987. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 1. 67 s.
- Sairanen, K.* (1988b). Kerimäen kunnan matkailututkimus 1987. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 3. 56 s.
- Sairanen, K.* (1988c). Punkaharjun kunnan matkailututkimus 1987. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 4. 56 s.
- Savela, O., Pirinen, O. & R. Marin* (2004). Matkailun satelliittitilinpitohankkeen loppuraportti. Kauppa- ja teollisuusministeriö, rahoitetut tutkimukset 8/2004. 112 s.
- Sormunen, P., Purbonen, M. & H. Piirainen* (2000). Savonlinnan seudun matkailu 1999. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus E: 86. 54 s.
- Suvanto, M.* (1991). Ylä-Savon matkailututkimus. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 21. 63 s.
- Säkkinen, T. A.* (1971). Kuusamon matkailututkimus. *Nordia Tiedonantoja* 2/1971. 106 s.
- Södervall, R.* (1993). Kuusamon matkailutulo- ja työllisyyselvyitys. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus. Moniste. 14 s.
- Tekoniemi-Selkälä, T. & R. Södervall* (1992). Lapin matkailijat ja matkailutulo 1991/92. Matkailun koulutus- ja tutkimuskeskus A: 38. 65 s.

- Tobmo, T.* (2005). Economics impacts of cultural events on local economics: an input–output analysis of Kaustinen Folk Music Festival. *Tourism Economics* 11: 3, 431–452.
- TOL* (2002). Toimialaluokitus 2002. Käsikirjoja 4. 241 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- TOL* (2008). Toimialaluokitus 2008. Käsikirjoja 4. 402 s. Tilastokeskus, Helsinki.
- Tykkyläinen, E.* (1984). Matkailun tulo- ja työllisyysvaikutukset Imatralla vuonna 1983. Joensuun yliopisto, Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja no: 56. 37 s.
- Tyni, M.* (2003). Matkailun taloudelliset vaikutukset Pohjois-Savossa. Pohjois-Savon ammattikorkeakoulun julkaisusarja A 3/2003. 115 s.
- Vuoristo, K.-V.* (1998). Matkailun muodot. 251 s. WSOY, Porvoo.
- Vuoristo, K.-V. & T. Arajärvi* (1988). Matkailu-Lohja, Lohjan matkailututkimus. Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja D–106. 93 s.
- Vuoristo, K.-V. & T. Arajärvi* (1990). Methodological problems of studying local income and employment effects of tourism. *Fennia* 168: 2, 153–177.
- Vuoristo, K.-V. & M. Paajanen* (1991). Espoon matkailututkimus 1990–91. 97 s. Espoo.
- Österlund, P. & P. Ohtonen* (2005). Mikkelin seudun matkailun taloudelliset vaikutukset vuonna 2003. Haaga Tutkimus, Haaga Sarja E: 5. 39 s.

Tilastot

Matkailutilasto 2010 (2010). Liikenne ja matkailu 2010. 82 s. Tilastokeskus, Helsinki.

Muut lähteet

- rahanarvonkerroin (2010). 10.12.2010.
http://www.stat.fi/til/khi/2009/khi_2009_2010-01-15_tau_001.html
- verokantamuutoksessa oikaisueriin sovellettava arvonlisäverokanta (2010). 14.12.2010.
http://www.vero.fi/?article=8404&domain=VERO_MAIN&path=5,40,87&language=FIN
- Leinonen, Ahti (2009). Henkilökohtainen sähköpostiviesti Ahti Leinonen/Pekka Kauppila. 3.2.2009.
- erillistilaus Tilastokeskuksen yritysrekisteri, vuosi 2009 (2011). 4.1.2011.
- erillistilaus Tilastokeskuksen majoitustilastot 1995–2009 (2010). 21.12.2010.

Toimialaluokka	Toimialan numero	Toimialan nimi	
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	452	Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus (pl. moottoripyörät)	
	45321	Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa (pl. renkaat)	
	45322	Renkaiden vähittäiskauppa	
	45403	Moottoripyörien huolto ja korjaus	
	473	Ajoneuvojen polttoaineiden vähittäiskauppa	
Yleisvähittäiskauppa	471	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä	
Muu vähittäiskauppa	472	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan vähittäiskauppa erikoismyymälöissä	
	477	Muiden tavaroiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä	
	474	Tieto- ja viestintäteknisten laitteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä	
	475	Muiden kotitaloustarvikkeiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä	
	476	Kulttuuri- ja vapaa-ajan tuotteiden vähittäiskauppa erikoismyymälöissä	
	478	Tori- ja markkinakauppa	
	9521	Viihde-elektroniikan korjaus	
	9522	Kotitalouskoneiden sekä kodin ja puutarhan laitteiden korjaus	
	9523	Jalkineiden ja nahkatavaroiden korjaus	
	Majoitus- ja ravitsemispalvelut	551	Hotellit ja vastaavat majoitusliikkeet
		552	Lomakylät, retkeilymajat yms. majoitus
553		Leirintäalueet, asunto- ja matkailuvaunualueet	
55902		Maatilamatkailu, bed & breakfast	
55903		Lomamökkien vuokraus	
55909		Muualla luokittelematon majoitustoiminta	
561		Ravintolat ja vastaava ravitsemistoiminta	
563		Baarit ja kahvilat	
5621		Pitopalvelu	
Liikenne	491	Rautateiden henkilöliikenne, kaukoliikenne	
	493	Muu maaliikenteen henkilöliikenne	
	50101	Meriliikenteen henkilökuljetus	
	50102	Rannikkoliikenteen henkilökuljetus	
	503	Sisävesiliikenteen henkilökuljetus	
	511	Ilmaliikenne	
	52211	Linja-autoasemat	
	5223	Ilmaliikennettä palveleva toiminta	
	7711	Autojen ja kevyiden moottoriajoneuvojen vuokraus ja leasing	
	7721	Vapaa-ajan ja urheiluvälineiden vuokraus ja leasing	
	7722	Videofilmien vuokraus	
	7729	Muiden henkilökohtaisten ja kotitaloustavaroiden vuokraus ja leasing	
	7734	Vesiliikennevälineiden vuokraus ja leasing	
	7735	Ilmaliikennevälineiden vuokraus ja leasing	
7739	Muiden koneiden ja laitteiden vuokraus ja leasing		
Virkistys- ja muut palvelut	79	Matkatoimistojen ja matkanjärjestäjien toiminta; varauspalvelut	
	5914	Elokuvien esittäminen	
	90	Kulttuuri- ja viihdetoiminta	
	932	Huvi- ja virkistystoiminta	
	9102	Museoiden toiminta	
	9103	Historiallisten nähtävyyksien, rakennusten vastaavien kohteiden toiminta	
	9104	Kasvitieteellisten puutarhojen, eläintarhojen ja luonnonpuistojen toiminta	
	931	Urheilutoiminta	
	9602	Kampaamot ja kauneudenhoitopalvelut	
	9604	Kylpylälaitokset, saunat, solariumit yms. palvelut	

LIITE II (TOL 2002)

Toimialaluokka	Toimialan numero	Toimialan nimi
Korjaamo- ja huoltamotoiminta	502	Moottoriajoneuvojen huolto ja korjaus
	50302	Moottoriajoneuvojen osien ja varusteiden vähittäiskauppa
	50304	Renkaiden vähittäiskauppa
	50403	Moottoripyörien huolto ja korjaus
	505	Polttoaineiden vähittäiskauppa
Yleisvähittäiskauppa	521	Vähittäiskauppa erikoistumattomissa myymälöissä
Muu vähittäiskauppa	522	Elintarvikkeiden, juomien vähittäiskauppa erikoismyymälöissä
	523	Lääkkeiden, kosmetiikka- ja hygieniatuotteiden vähittäiskauppa
	524	Muu uusien tavaroiden vähittäiskauppa myymälöissä
	525	Käytettyjen tavaroiden vähittäiskauppa myymälöissä
	5262	Tori- ja markkinakauppa
	5263	Muu vähittäiskauppa muualla kuin myymälöissä
	527	Henkilökohtaisten esineiden, kotitalouksesineiden korjaus
Majoitus- ja ravitsemispalvelut	551	Hotellit
	552	Leirintäalueet ja muu majoitustoiminta
	553	Ravintolat, kahvilat ja ruokakioskit
	554	Olutbaarit, kahvilat ja kahvibaarit
	5552	Ateriapalvelu
Liikenne	601	Rautatieliikenne
	6021	Muu säännöllinen maitse tapahtuva henkilöliikenne
	6022	Taksiliikenne
	6023	Muu maitse tapahtuva henkilöliikenne
	61101	Meriliikenteen henkilökuljetus
	61103	Kotimaan rannikkoliikenne
	612	Sisävesiliikenne
	62	Ilmaliikenne
	63211	Linja-autoasemat
	6323	Muu ilmaliikennettä palveleva toiminta
71	Kulkuneuvojen, koneiden, kotitaloustavaroiden vuokraus	
Virkistys- ja muut palvelut	633	Matkatoimistot ja muu matkailua palveleva toiminta
	9213	Elokuviin esittäminen
	923	Muu kulttuuri- ja viihdetoiminta
	9252	Museot, näyttelyt, historiallisten rakennusten suojeleminen
	9253	Kasvitieteellisen puutarhat, eläintarhat, luonnonpuistot
	926	Urheiluun liittyvä toiminta
	9272	Muualla luokittelemattomat virkistyspalvelut
	9302	Kampaamot ja kauneushoitolat
9304	Kylpylälaitokset, solariumit yms. palvelut	